

Адыгэ Республикэм и Лышхъхэрэ Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинетрэ лъэшэу гухэкI ашыхъоу Адыгэ Республикэм ижурналистхэм я Союз итхыаматэу, республикэ гъэзэтэу «Адыгэ макъэм» иредактор шхьалэу Дэрбэ Тимур Исмахилэ ыкъом фэтхыаусыхэх ышыху идунай зэрихъожьыгъэм фэшI.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу

**Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иунашъу
«Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иллыкхуэу
Адыгэ Республикэм и Конституционнэ комиссие хэтхэм яхьылагъ» зыфиорэм
зэхъоклыныгъэ фэшъыгъэным фэгъэхьыгъ**

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм **унашъо ешъы:**

1. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм 2007-рз илъэсым мзасэм и 28-м ышъыгъэ унашъоу N 353-ГС-р зытетэу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм иллыкхуэу Адыгэ Республикэм и Конституционнэ комиссие хэтхэм яхьылагъ» зыфиорэм (Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Ведомостхэр, 2007, N 13; 2008, N 32; 2010, N 45) зэхъоклыныгъэ фэшъыгъэну, а 1-рз пунктым иа 1 — 7-рз подпунктхэр мыщ тетэу къэтыгъэну:

«1) Ф. П. Федорко — Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьамат;

2) М. Дж. Иашэр — Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэ игуадз;

3) Р. Хь. Брыщур — туризмэмкIэ, спортымкIэ, экологиэмкIэ ыкIи чIыопсым игъэфедэнкIэ комитетым итхьамат;

4) А. А. КIэрашэр — гъэсэнэгъэмкIэ, шIэныгъэмкIэ, СМИ-мкIэ ыкIи ныбжьыкIэхэм ялофхэмкIэ комитетым итхьамат;

5) А. П. Лобода — законодательствэмкIэ, законностымкIэ ыкIи чIыплэ зыгъэлорышIэжыным илофыгъохэмкIэ комитетым итхьамат;

6) А. Къ. Матыжыр — хэдзыплэ кой зыкIымкIэ депутат;

7) В. И. Нарожнэр — аграрнэ политикэмкIэ, мылыкIум, чIыгум япхыгъэ зэфыщытыкIэхэмкIэ комитетым итхьамат.

2. Заштэрэ мафэм шегъэжьагъэу мы унашъом кIуачIэ илэ мэхъу.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Федор ФЕДОРКО

къ. Мыекъуапэ, мэлылфэгъум и 20, 2011-рз илъэс N 10-ГС

Зэхъоклыныгъэхэр къыжжэх

АР-м хэгъэгъу кIоцI лoфхэмкIэ и Министертвэ пресс-конференцие мэлылфэгъум и 22-м щыкIуагъ. Урысыем и МВД зэхъоклыныгъэу щыкIохэрэм ыкIи ащ епхыгъэу хэгъэгъу кIоцI лoфхэмкIэ органхэм якIулыкIушIэхэм аттестациер зэрэрагъэжьагъэм ар фэгъэхьыгъагъ. Адыгеим хэгъэгъу кIоцI лoфхэмкIэ иминистрэ игуадзэу, кIулыкIушIэхэм лoф адэшIэгъэнымкIэ гъэлорышIаплэм ипашэу, милицием иполковникэу Александр Ермиловым конференциер зеришагъ.

Ащ къызэриуагъэмкIэ, Федеральнэ законэу «Полицием ехьылагъ» зыфиорэм гъэтхэпэм и 1-м кIуачIэ илэ зэхъум, хэгъэгъу кIоцI лoфхэмкIэ органхэм ялофышIэхэм зичэзыу къэмысыгъэ аттестацие акIунэу унашъо къыдэкIыгъ. Аттестационнэ комиссие УФ-м и Президент дэж щызэхашагъ. Республикэми шъхьафэу илэшт комиссием федеральнэм иллыкIо хэтышт.

Аттестациеу Адыгеим щырагъэжьагъэр мэкъуогъум и 1-м нэс кIошт.

Едзыгъуишэу ар зетеутыгъ: хэгъэгъу кIоцI лoфхэмкIэ органхэм япашэхэм, етланэ ахэм ягуадзэхэм, нэужым зэкIэ кIулыкIушIэхэм яухъазырыныгъэ аулпэкIушт. Иофтхьабзэм тапэкIэ лoф зышIэшъуштхэр е зипшъэрылгъхэр нахь мыгъэлъшыгъэу щытыштхэр ыкIи хагъэкIыпэштхэр къыгъэнэфэштых.

Александр Ермиловым къызэриуагъэмкIэ, зыздагъэзэн зэрэшымылэм пае органхэм къахэхьыгъэ кIулыкIушIэхэр хагъэкIыпхэм иамал щылэ хьугъэ. Иоф зышIэштхэм япчъагъэ имыкIоу зы лъэхъанэ

горэ къыхэкIыгъагъ, ащ дэжым ахэр къаштэгъагъэх. Джы къызыхэкIыпхын щыл. Джырэ уахэтэ пштэмэ, штатыр процент 20-кIэ нахь макIэ хьугъэу министрэм игуадзэ кIуылагъ.

Профессионалнэ ухъазырыныгъэмкIэ Гупчэм апэрэ тестированиеу психологиэмкIэ щылагъэр кIулыкIушIэхэм япроцент 15-мэ афэтыгъэп. Ахэм ар икIэрыкIэу атыжыпх амап ялэшт.

Аттестациер зэрэхэщэгъэшт шыкIэм, кIулыкIушIэхэм фитыныгъэхэу ялэштхэм, тапэкIэ лэжъапкIэу полицием илофышIэхэм ялэштхэм, нэмыкIхэми афэгъэхьыгъэ упчIэхэу журналистхэм къатыгъэхэм Александр Ермиловым джэуапхэр къаритыжыгъэх.

ГЪШЫНЭ Сусан.

Сурэтым итыр: **Александр Ермиловыр.**
Тезыхыгъэр Гъшынэ Аслан.

Суд приставхэм къаты

ЗэнэкIокIум изэфэхьысыжхэр

Суд приставхэм яфедеральнэ кIулыкIуэ и ГъэлорышIаплэу Адыгеим щылэр кIэщакIо зыфэхьугъэ фестивал-зэнэкIокIоу «Хрустальные звездочки-2011» зыфиорэм ирегиональнэ учугъо зэфэхьысыжхэр фашIыгъэх. Ащ фэгъэхьыгъэ зэхэхэ мэлылфэгъум и 21-м искусствэхэмкIэ Адыгэ республикэ колледжэу Тхьабысым Умарэ ыцIэ зыхьырым щыкIуагъ.

Урысые фестивалэу «Хрустальные звездочки» зыфиорэр 2008-рз илъэсым къыщегъэжьа-

гъэу тикъэралыгъо и субъект зэфэхьыгъэхэм ащызэхашэ. ПравухъумэкIо органхэм яунагъохэм арыс сабийхэу сэнаушыгъэ зыхэлхэр ащ щызэнэкIокIох. Суд приставхэм, дзэм кIулыкIуэ щызыхьыхэрэм, полицием, таможенэм, хьакIулахь кIулыкIуэ Иоф ащызышIэхэрэм ясабийхэр арымыгъэрэ фестивалым хэлэжьагъэхэр.

АР-м лъэпкъ культурэмкIэ и Гупчэ идиректорэу, Урысые Федерацием культурэмкIэ исаууженнэ ИофышIэу Къулэ Амэрбий

зипэщэгъэ жюрием анахь дэгъоу зыкъэзыгъэлъэгъоу сабийхэр къыхыгъэщыгъэх. ЗэнэкIокIум хагъэунафыкIыр чIыплэхэр къыщыдэзыхыгъэхэм ямызакъоу, ащ хэлэжьэгъэ сабийхэм зэкIэми (нэбгырэ 72-рз) Иофтхьабзэм испонсэрэу, тучан зэхэтхэу «Катюша» зыфиорэм ыгъэнэфэгъэ шIухьафтынхэр аратыгъэх.

КъэкIошт илъэсми мыщ фэдэ фестивал-зэнэкIокIоу республикэм щызэхашэнэу ары зэрагъэнэфагъэр.

Щыфхэм яупчIэхэм джэуапхэр къаритыжыгъэх

ИлофшIэн план къыдыхэлъытагъэу, суд приставхэм яфедеральнэ кIулыкIуэ и ГъэлорышIаплэу АР-м щылэм ипашэу Дмитрий Ткаченкэр муниципальнэ образованиеу «Красногвардейскэ районым» бзымшIэу шылагъ. Ащ щыпсэрэу цIыфхэр анахьэу зы-

гъэгумэкIыр лъэныкъохэм атегущылагъэх, упчIэу къэуцухэрэм суд пристав шъхьалэм джэуапхэр къаритыжыгъэх.

Зигугъу къэтшIыгъэ районым щыщ нэбгыри 6 зэлукIэм къэкIолагъэр. Ахэр анахьэу зыгъэгумэкIыр лъэныкъохэм ащыщых

судым ышIыгъэ унашъохэр зэрамыгъэцакIэрэр, чIыфэхэм (кредитхэм) ятыжыпх епхыгъэ Иофыгъохэр, нэмыкIхэри.

Ыдэж къэкIогъэ цIыфхэм яупчIэхэм Д.Ткаченкэм джэуапхэр къаритыжыгъэх, лъэныкъохэр зэфразэхэу зэбгырыкIыжыгъэх.

Адыгэ Республикэр

ТапэкIэ псэушъхьэ инхэу щылагъэхэм ащыщ горэм икIу-пшъхьэ щыщ тиреспубликэ къызыщагъотыгъэр бэшIагъэп. Ар зиен ыльэкIышт щэрыплу псэушъхьэу, пыл купым хахьэхэрэм ащыщэу зэрэплыхэу шIэныгъэлэжхэм къашлошIыгъагъ. Ар къагъэшыпкъэжьынэу РАН-м и Къыблэ гупчэ уплэкIунхэр щарагъэшыгъэх. Масто-донт — джары зэреджэ-щытыгъэхэр зыкIушъхьэ къа-гъотыгъэ псэушъхьэм. Ащ фэдэ зэрэхурэр апэрэп, 1953-рз илъэ-сыми станицэу Ханскэм пэ-мычыжъу мастодонтым икIу-пшъхьэ щыщ пкъыгъо къа-гъотыгъагъ, ар республикэм и Лъэпкъ музей чIэлъ.

АКъУ-м инаучнэ ИофышIэу И. Титовым (мамонтхэмкIэ специалист) къызэриорэмкIэ, къа-гъотыгъэр мастодонтым ыцхэм ащыщ. Мы псэушъхьэм ыпэрэ цэхэр бжъэшъум (соскэм) фэ-дагъэх, ары «сосковэ купкIэ» яджэхэуи зыкIэхурэр. ШIэны-гъэлэжхэм агъэшIагъо масто-донтым икIушъхьэ Адыгеим

ичIыгу къыщагъотын зэралъ-кIыгъэр.

Илъэс къэс псыхьохэр къы-зидэкIуаехэкIэ, кит купым хэ-хьэрэ псэушъхьэхэм атхыкIу-пшъхьэхэр, яцэгэкIушъхьэхэр арых къагъотыщытыгъэхэр. Кит-хэр, хыкьохэр (дельфинхэр), хьадэпчэмIу инхэр ижыкIэ къыщегъэжьагъэу зыхэсыгъэ-хэр хэу СарматкIэ заджэхэу джы Адыгэ Республикэр зытет чIыплэр зыубытыштыгъэр ары. Мастодонтхэр чIышъхьашъом щыпсэухэу зыщэт лъэхъаным бIуж охьтабэ текIыгъагъ.

Псыр зэрэзэкIэкожъэу, ма-стодонтым ыцэ къызыщагъотыгъэ чIыплэм дэж АКъУ-м ишIэны-гъэлэжхэр щытIэнхэу рахъу-хьагъ. Ащ джыри пкъыгъо гъэ-шIэгъонхэр къыщычIахынхэу мэгугъэх. Геолого-минералогиче-скэ музейеу илъэсищкIэ узэ-кIэIэбжэмэ университетым къыщызIуахыгъэм экспонат зэфэшъхьаф мини 3 фэди-зэу чIэлъым джыри шIэхэу пкъы-гъо гъэшIэгъонхэр къахэхъон-хэ ыльэкIышт.

Къэбэртэе-БэлыкIар Республикэр

Республикэм и Президент ипресс-гупчэ къызэриорэмкIэ, къэлэ гупчэм ит апэрэ автовок-залырызэтырагъэпсыхъанэу Федеральнэ гупчэм сомэ мил-лион 20-м ехъу къыфитIушшыгъ. Джащ фэдэу, Темыр Кавка-зымкIэ чIыплэ зэфэшъхьафхэм ащылэ вокзалихэм джыри Iэ-пылэгъу къафэхьуштых. УФ-м транспортымкIэ и Министерт-

вэ изэхэубытэгъэ программэ къызэрэдилгытэрэмкIэ, ахь-щэр анахьэу зыпIуагъэхъа-нэу щытыр вокзалхэр инже-нернэ-техническэ системэхэм-кIэ зэтэгъэпсыхьэгъэнхэр ыкIи общественнэ транспортыр щы-нэгъончэу ашIынхэр арых. Мы Иофыгъохэм зэкIэмкIи сомэ миллиони 140-рз атырагъэкIо-дэшт.

Къэрэщэе-Щэрджэс Республикэр

УФ-м и Президент иллыкIоу Темыр Кавказым щылэм игуа-дзэу Сулейман Вагаповым Къэ-рэщэе-Щэрджэсым щызэхыш-гъэгъэ зэлукIэгъур республикэм щыкIошт фестивалэу «Кавказ джэгукIэхэр» зыфиорэм фэгъэ-хыгъагъ. Республикэм ипортал къызэрэщиорэмкIэ, ащ зызэ-рэфэгъэхъазырыштым ыкIи зэ-ррагъэкIокIыштым лыплъэшт зэхэщкIо комитетыр хадзыгъ. Фестивалыр къалэу Черкесскэ щыкIошт, ащ цIыфыбэ къызэре-

кIолэштыр гъэнэфагъэ. ИкIы-гъэ илъэсым фестивалым лъэпкъ джэгукIэ зэфэшъхьафхэр къы-щагъэлъэгъоуагъэх, джыри щызэнэкIокIуштых, щыцэфи-щтых, нахь лъэшхэмрэ сэнау-щыгъэ зыхэлхэмрэ къыхагъэ-щыштых. Кавказым щыпсэурэ лъэпкъхэм джэгукIэу ялагъэхэр къызэралэтыжыжхэрэм мэхъан-шхо ил, ахэм пытагъэм, кIулай-ныгъэм ыкIи лIыгъэм уафагъасэ.

Интернет къэбархэм къа-хэхыгъ.

Адыгэ Республикэм итхакIохэм я Союз гухэкIышхо щыхъоу тхакIоу Дэрбэ Тимур фэтхъаусыхэ ышыпхъу зэрэщымылэжыым фэшI.

Гъэзетэу «Адыгэ псалгъэм» иредакцие, журналхэу «Ио-шъхьамаф», «Нур», «Литературная Кабардино-Балкария» зы-филохэрэм яредакциехэр, КъБР-м ижурналистхэм я Союз ыкIи итхакIохэм я Союз лъэшэу гухэкI ащыхъоу гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьалэу, Урысые Федерацием итхакIохэм я Союз хэтэу Дэрбэ Тимур Исмахылэ ыкIом фэтхъаусыхэх ышыпхъоу Светланэ дунаим зэрехыжыгъэм фэшI.

ООО-у «МПК-у» Мыекъопэ пивэшI заводым игенеральнэ директорэу Пэнэшъу Къэплъан Мухьдинэ ыкIомрэ заводым илофышIэхэмрэ лъэшэу гухэкI ащыхъоу республикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьалэу Дэрбэ Тимур Исмахылэ ыкIом фэтхъаусыхэх ышыпхъоу Светланэ идунай зэрехыжы-гъэм фэшI.

Джэджэхьаблэ щыщхэу Мыекъуапэ щыпсэухэрэм я Хасэ хэтхэр гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьалэу Дэрбэ Тимур ышыпхъоу Светланэ игъонэмысэу идунай зэрехыжы-гъэм фэшI гухэкI ащыхъоу фэтхъаусыхэх. Игупсэхэм, ила-хьылхэм ужыпкъэ мафэ афэхунэу афэлъаох.

Тиныбджэгъу лъаплэу Дэрбэ Тимур! Пшыпхъу класэу Светланэ игъонэмысэу идунай зэрехыжы-гъэр инэу тыгу къео. Игупсэхэу, илахьылхэу къышIагъэхэмкIэ ужэпыкъэ мафэ шъуфэхьунэу тышъуфэлъаох.

МЭЛЫЛФЭГЪУМ И 26-р — РАДИАЦИЕМ ЫПКЪ КЫКЫГЪЭ ТХЪАМЫКЛАГЪОХЭМ АХЭКИЮДАГЪЭХЭР АГУ КЪЫЗЫЩАГЪЭКЫЖЪЫРЭ МАФ

Илээс 25-рэ тешлагъ я XX-рэ лэшлэгъум кыыхэхуьхэгъэ тхъамыклэгъошхом — Чернобыль иатомнэ электростанция (ЧАЭС-р) кызыогъагъэм. Цыфыбэм, кьэралыгъом зэрэпсауу непи зэхашлэ а аварием кызыдихыгъэ тхъамыклэгъор. А мэфэ кынхэм, мээс хьазабхэм цыфхэу амылгъурэ пыйм — радиацием — пэуцужыгъагъэхэм ялхыужыгъэ ишлуагъэклэ, ащ зэрарэу кызыдихыгъын ылтэклыщтыгъэр бэклэ нахь маклэ хуьгъагъэ. Ау а лыхыужхэм (а цэр нэбгырэ пэпчэ кылэжыгъэ), япсауныгъэ шхъамысхэу, кьахуьлэрэр кьагурылгъэ радиацием ебэныжыгъэхэм яфэшшошэ лытэныгъэ непэ афэтэшла? Джэуапыр кьэзыгъыжыгъытым елытыгъэ кылоштыри. Ау гъэнэфагъэр зы: непэ мыхэм гумэклыгъоу ялэр маклэп. Ахэр законодательствэми епхыгъэх, цыфхэм ягуклэгъунчъагъи, ягукъуемыллыныгъи ащ кыхэмыхъэу щытэп.

ЧАЭС-м аварие кызыщэ-хуьм радионуклидэу тыкэ-зыуцухьэрэ дунаим хэтлуп-щыхьагъэ хуьгъэр промышленнэ объектэу «Маяк» зыфилоэрэ авариеу шылагъэм юж жым хэхьагъагъэм нахь фэди 2,5-клэ нахьбагъэу агъэунэфыгъ. Етлани чыопсым а мафэхэм изытетыгъэ ыпкэ кыкыкыкы, Украинэм, Белоруссиэм, Урысыем ишголырышхохэр шлои хуьгъагъэх, радиациер анэсыгъагъ Латвиэм, Эстониэм, Литвам, Польшэм, Турциэм, Австрием, Германием, Италием, Англием ыккы Кьоклы-плэ Европэм икьэралыгъохэм ащышхэм.

Официальнэу кьатырэ пчъагъэхэм кызырагъэлагъорэмклэ, ЧАЭС-м кышыхыгъэ аварием нэбгырэ миллион 9 фэдизмэ зэрар арихыгъ. Урысые Федерацием ихэку 16-мэ ыккы изы республикэ радиациер анэсыгъ.

1986-рэ илээсым кыщегъэжыгъагъэу 1990-м нэс радиоактивнэ материалхэр члэ-тлэгъэнхэм ыккы а электростанцием иа 1-рэ, иа 2-рэ, иа 3-рэ энергоблокхэр тлуп-щыхьэнхэм, нэмыккылошлэнхэми СССР-м щыпсэуштыгъэ нэбгырэ мин 800-м еху ахэлэжыгъагъэ, ахэм ащыщэу 300-р Урысые Федерацием кыщыгъэх.

Адыгеими ыккыуагъ хилхьагъ а аварием кызыдихыгъэ тхъамыклэгъохэм ядэгъэзыжыгъын. **Мыекьопэ гарнизонем а лэхъаным кьулыкъу щызыхыштыгъэ, запасым щылэгъэ тичыплэгъу нэбгырэ 800-м еху чэзыу-чэзыоу клонхэу, лоф кыычашлэнэу хуьгъэ Чернобыль иатомнэ электростанция. Мыекьуапэ щыпсэурэ нэбгырэ 300 фэдиз а лэхъаным радиацием пэуцужыгъэхэм ахэтыгъ.** «Ликвидаторхэр» алуи зэджэгъэхэ лыхыужхэм янахыбэр сэкъат хуьгъэ. Ахэм ащыщыбэм кьэралыгъо наградхэр аратыгъэх, лыхыужыгъэху зэрахьагъэм уасэ фашыгъ. Нэбгыри 120-м ехуьмэ — орденэу «Мужество», нэбгыри 130-м медальэу «За спасение погибавших» зыфилохэрэр аратыгъэх. Кьэралыгъо наградхэр кьалэжыгъэу, ахэр кьафагъэшшошэнхэм пае тхылхэр зыфатыгъэху, ау джыри ахэр кызырамыгъыгъери маклэп, уахьтэу тешлагъэр бэми.

1986 — 1990-рэ илээсхэм ЧАЭС-м шылэгъэ, радиацием зымушшомбгъуным пае пшгъэры-

Нэбгырэ пэпчэ — Лыхыужэ

лгъэу кьафашыгъэр зыгъэцклагъэу, фэлгъэкыштыр зышлагъэу тиреспубликэ исхэм общественнэ организацион зэхашагъ. Ахэм зэклэми пшгъэрылгъэу зыфагъэуцужыгъэр чернобыльцэхэу сэкъатныгъэ зилэ хуьгъэхэм, ахэм яунагъохэм, ахэм ащышхэу шбузэбэу, ибэу кьэнагъэхэм лэпылэгъу афэхуьгъэныр; мыхэм апае медицинэ, лэзплэ-диагностическэ гупчэхэр гъэпсыгъэнхэм дэлэжыгъэныр; радиацием зэрар зэрихыгъэ цыфхэм, ахэм яунагъохэм арысхэм лэпылэгъу ятыгъэным фэгъэхыгъэ федеральнэ ыккы чыплэ программэхэм ахэлэжыгъэныр.

2011-рэ илээсым мэлылфэгъум и 1-м ехуьлэу кызыралытагъэмклэ, цыфхэр социальнэу кьэухуьмэгъэнхэм иорганхэм яучет радиацием зэрар зэрихыгъэ нэбгырэ 570-рэ хэт. Мыхэм ахэтхэр чернобыльцэхэм кьаклэхуьхэгъэ ятлонэрэ, ахэнэрэ ллэужхэр, кьагъэ-кощыгъэхэр.

Мы купым хахэхэхэрэм кьэралыгъо лэпылэгъоу аратын фаер Урысые Федерацием и Законэу «Чернобыльскэ АЭС-м авариеу кышыхыгъэхэм ыпкэ кыкыкыкы радиацием зэрар зэрихыгъэхэр социальнэу кьэухуьмэгъэнхэм фэгъэхыгъэ» зыфилоу 1991-рэ илээсым жьоныгъуаклэм и 15-м аштагъэм кышыдэлгытагъэх. Ежэ чернобыльцэхэм бэмышлэу ялэгъэ зэлуклэгъум кызырэхышхэгъэщыгъэмклэ, а законым кышыгъэнэфэгъэ лэпылэгъур мыхэм республикэм шарагъэгъоты. Ау ахэр зымыгъэрэзэрэ лэныкыоу федеральнэ законым хэтхэри кыхагъэщых, ахэм ягугъу кышашыгъ бэмышлэу шылэгъэ «Лэнэ хуьраем».

Медицинэ лэпылэгъу тэрэз ягъэгъотыгъэныр

Радиацием зэрар зэрихыгъэхэм ямедицэ-дозиметрическэ регистр 1993-рэ илээсым кышыгъэжыгъагъэу шашы «Профпатологиэмклэ Адыгэ республикэ гупчэр» зыфилоэрэ.

Чернобыльскэ АЭС-м кышыхыгъэ аварием кызыдихыгъэ тхъамыклэгъохэм ядэгъэзыжыгъын хэлэжыгъэхэм япсауныгъэ изытет нахь тэрэзэу лышлэгъэным фэшл, Урысые Федерацием псауныгъэр кьэухуьмэгъэнымклэ и Министерствэ 2003-рэ илээсым

ижьоныгъоклэ мазэ унашгъо зэришыгъэм тетэу, ахэм ядиспансеризацие ренэу зэхашэ.

2010-рэ илээсым иккыуым кьатыгъэ пчъагъэхэм кызырагъэлагъорэмклэ, радиацием зэрар зэрихыгъэу (сыд фэдэ купи зэхэтэу) учетым хэтыгъэр нэбгырэ 757-рэ. Ахэм ащыщэу нэбгырэ 515-р — «ликвидаторых» зыфалорэ купым хэхьэх, яклэ-лэцкыкыхэр — 133-рэ, адрэхэр радиациер зынэсыгъэ чыплэгъэм кьарыкыгъэу мыщ кьэкложыгъэнэу хуьгъэхэр арых.

Адыгэ Республикэм псауныгъэр кьэухуьмэгъэнымклэ и Министерствэ кьэзырэхыгъэрэмклэ, радиацием зэрар зэрихыгъэ цыфхэм ыпккы хэмылгъэу лэзэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэнхэм пэлухэрэ мылькур федеральнэ бюджетым кытлупшыгъэу щыт. Ау а ахыщэу регионхэм кьафарагъэхуьхэр зэримыкьурэм кыхэккы лэзэгъу уцэу ящыклагъэхэр икьоу арагъэгъотынхэ амылгъэкыныр. Мары Адыгэ Республикэм псауныгъэр кьэухуьмэгъэнымклэ и Министерствэ кьатырэ пчъагъэхэм кьэзырагъэлагъорэмклэ, федеральнэ фэгъэклотэныгъэ зилэхэм ыпккы хэмылгъэу лэзэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэнхэм пае республикэм кыфатлупшыгъэр эклэмклэ сомэ миллион 95,6-рэ (ящыклагъагъэр миллион 169,9-рэ).

«Лэнэ хуьраем» хэлэжыгъэхэм ащышхэр кызыккылупчлагъэхэм ащышхэ тикьэралыгъо кышыдагъэкыгъэ лэзэгъу уцхэу ыпккы хэмылгъэу чернобыльцэхэм кьарыгъэрэр лэклэб кьэралыгъохэм кьащашыгъэхэмклэ зэблахуьнхэ фитыхэмэ. Мыщ иджэуапэу Т.Г. Полянская (псауныгъэр кьэухуьмэгъэнымклэ Министерствэм иотдел ипащэ) кытыгъэр лэклэгыгъэ — цыфым а лэзэгъу уцыр кьемыкылоу, ащ хэлэ лах горэм аллергии фырымилэмэ, зэблахуьн алгъэкыштыгъэ. Мыщ дэжым ащ кьэзырэхыгъэщыгъэмклэ, цыфым ищыккыгъэ лэзэгъу уцыр аптекам члэмылы хуьмэ, амбулаторнэ-поликлиническэ учреджением врачэбнэ комисиюу илэм рехуьхэ ащ сымэджэщым, е поликлиникем имэфэ стационар, е унэм шелэзэнхэу. Етлани мы лэфымгъом фэгъэхыгъэу непэ кызынэсыгъэм цыфхэм гумэ-кыгъуабзэ зэралэ кьыдалыгъи, федеральнэ фэгъэклотэныгъэ зилэхэм ыпккы хэмылгъэу лэзэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэным

Мэхъанэшхо зилэ лэфымгъохэм ащышхэ радиацием зэрар зэрихыгъэ цыфхэм игъом санаториехэм ащылэнхэ амал ягъэгъотыгъэныр. Пчъагъэхэм кьэзырагъэлагъорэмклэ, 2010-рэ илээсым чернобыльцэ 84-рэ санаторие зэфэшхьафхэм агъэклуагъэх, ахэм яклэлэцкыкыхэри ащ фэдэ лэфхьабзэхэм кьахарагъэубытэх, нэбгырэ 11-мэ илээсым кыккылоу ащ фэдэ амал арагъэгъотыгъэ.

Чернобыльцэ нэбгырэ 515-у непэ республикэм щыпсэухэрэм ащыщэу 398-мэ сэкъатныгъэ ял. А сэкъатныгъэр радиацием ыпкэ кыкыкыгъэу зыфагъэунэфыгъэр нэбгырэ 329-р ары (чернобыльцэхэм япроцент 80,2-рэ).

Федеральнэ законэу N 122-м ыпкэ кыкыкыкы, федеральнэ фэгъэклотэныгъэ зилэхэм ыпккы хэмылгъэу лэзэгъу уцхэр ягъэгъотыгъэнхэм ыккы ащ пэлухашт мылькум икьэтлупшыгъэнхэ кьыкыныгъэхэр фэхуьгъэх. А зэхэккы-

епхыгъэ упчлэхэм яджэуап зэрагъотыжыгъын алгъэкышт телефон номеры агъэнэфагъ, джыри зэ «Лэнэ хуьраем» ар кышалауагъ: **52-32-29-рэ.**

«Лэнэ хуьраем» хэлэжыгъэ «Союз Чернобыль» зыфилоэрэ республикэ организацием иправление итхъаматэу Едыдж Юрэ. Ащ гушылэр зыратым, джыри зэ кыфигъэгъэжыгъэ чернобыльцэхэм медицинэ лэпылэгъоу республикэм шарагъэгъотыгъэм узымыгъэрэзэныбэ зэрэхалыгъорэр. Ащ изы шысэу Юрэ кылуагъ мыхэр сымэджэщхэм зачлафэхэклэ, лэзэгъу уцхэри, шприцхэри, нэмыккыу ящыклагъэхэри ащэфынхэу зэрэхуьрэр, мы мафэхэм Шэуджэн район сымэджэщым члэбэ чернобыльцэр ащ фэдэ кыныгъохэм зэрахэтыр. Бэмэ Юрэ дырагъэштагъэти, «Лэнэ хуьраем» зезыщэгъэ Шхьэ-лэхэ Аскэр, лэфтхьабзэр зэхэ-зыщэгъэ Комитетым итхъаматэ, кыхыгъэщыгъэ мыщ фэдэ гумэ-кыгъоу кьэуцухэрэри, нэмыккыхэри зэхэфыгъэнхэм пае ахэр нахь кьэгъэнэфэгъэнхэ, кыхыгъэщыгъэнхэ ыккы шлэжэ мафэм емылгыгъэу, ащ ехуьлэу шымытэу, ренэу ахэм лэф адэшлэгъэн зэрэфаер. Ащклэ депутатхэм яамалхэри кызыфэгъэфэгъэнхэ зэрэфаем, чернобыльцэхэм ахэми зафагъазэзэ ашлэн зэралэжыгъыгъэм Аскэр кызырэхуьгъо-гъэхэм аналэ тыраригъэдзагъ. Сыда плэмэ мыщ кьэккылоу лэлы горэм итхъауыхэ зыфэгъэхыгъагъэр илээситлу хуьгъэу Мыекьуапэ иполиклиникуу N 5-у ар зэпхыгъэм ыпккы хэмылгъэу капельницэхэр зэрэхыфыхамыгъэуцорэр ары, илээсым лэгогогъо фашлэн фаеми. Ау а упчлэри, ащ нэмыккыхэри зэпхы-лэнхэ фэе учреждением — кьэлэ администрацием псауныгъэр кьэухуьмэгъэнымклэ и Гьэло-рышлалэ — ипащэ зылугъэккыгъае, гъотыгъае кызырафэхуьштыр кыдэлгытагъэмэ, депутат лэф ар шыгъэмэ, нахь шлуагъэ кыхыгъын ылтэккыштыгъэ. Ащ фэдэ лэфшлэклэ амалыри кызыфэгъэфэгъэнхэ фаеу «Лэнэ хуьраем» шыздэдаштагъэ.

Чернобыльцэхэм путевкэхэр зэраратырэ шлыккыми, а санаториехэр кызырэхыхыгъэрэ шапхьэхэми атегушылагъэх. А лэфымгъом фэгъэхыгъэ упчлэхэм джэуап кьаритыжыгъэ, Урысые Федерацием социальнэ страхованияемклэ ифонд Адыгэ Республикэмклэ и Кьутамэ ипащэ игуадзэу А. Аклэгъум кылуагъэ путевкэу цыфым ратырэм, чыплэу санаториер зыдэшылэм ар ымыгъэра-зэу, нэмыккыкыкы кыфызэблахуьжыгъэнэу кыккылэлэлухэу бэрэ кызырэхэкылырэр. Ау аукционэу пэшлорыгъэшхэу зэхашхэрэм кьащыхамыхыгъэ санаторием ипутевкэ зыми ратын зэрамылгъэкыштыгъэр, а зэнэккыкыу ащ фэдэ фэлэ-фашлэ ыгъэцккыным ифитыныгъэ кышыдэгъэныгъэхэм агъэккылэнхэ зэрамылгъэкыштыгъэр джыри зэ А. Аклэгъум кыхыгъэщыгъэ.

Ыпшгъэккы кызырэхыгъылауагъэу, Чернобыль иатомнэ электростанция кызыуагъэм илээс 25-рэ тешлэжыгъэми, ащ илээужхэр непи тэлэгъух, итхъамыклагъо зэхэтэшлэ. А лэхъаным радиацием ебэныгъэхэм, цыф миллион пчъагъэхэм ящылэныгъэ кьэзыуагъагъэхэм сыд фэдэрэ щытхуьи, лэпылэгъуи уафышхьа-сынуу щытэп.

ЖАКІЭМЫКЪО
Аминт.

Пащэм кызыриуагъэмкIэ,
санэр зыхашыкIырэр пхъэшъ-
хъэ-мышъхъэхэу республикэм

— Предприятием санэм
нэмыкѳу, пхээшъхэ-мышъхэ
гъэгъугъэхэм, къужьым, хьам-
шунтѳэм, хьакъужьым, къып-
цѳэм ахэшъыкыгъэ псыѳшлѳ-
хэри къыдегъэкѳых, — еѳо
Аюбъ. — Джырѳ уахэтѳэм

Аюб кызыртыуагэмклэ, зэ-
клэмкнл предприятием нэбгы-
рэ 66-рэ шэлажэ. Кыда-
гэккырэм ибагэ егэразэх,
лофшэнэу яэри бэ, ау ащ
емылтыгыгэу, зы смеуэ лоф
ашлэ. Ишыклагэ хумэ сме-

Сурэтым итхэр: **Блэгъожь Аюб; лаборанткэу Анастасия Кротовар.**

**ПФР-м и Адыгэ республикэ
Къутамэ ипресс-къулыкъу.**

*Гухэки гухахуи гур агъуалъэ,
Къытырагъао тхууалъэу
ГукъэКыжэ Ишлүмэ ятхуэжъэутэу
Клэлэгүм къыгъэзэжыгъэу*

ташхьагъы итэу;

*Мэфаклэм ипчэдыжэ гушлэ тамыгъэу
Гугъэ къэзытэу нахьышлэ цыгузгъэу,
Тшлугъэшлэу зыгорэ дэдэ тлэ илгъэу
Нэфшгъагъор тшлэнымклэ*

нэфшгъэго мафэу —

Мафэр итшынэнымклэ тигугъэ тефэу...

Шэн дэгъу зэрэфэхьугъэу, мы аужырэ илгъэ пшыклым гъэтхэпэм и 14-р — 1853-рэ илгъэ-сым Бэрсэй Умарэ ишэрджэс буквапэрэу къызыджыгъэр — илгъэ къэс ашыагъэунэфы-кы адыгэ республикышм. Ыцлэ къелогъэ къодыеу къэмынэнэу, игугъу тшыным къышмыуцоу, ау илгъэ къэс ригъэхьуэ шлугъэ къытыным пае а Иофтхэб-зэшхом, а мэфэкл мафэм яшыпк-кыу зыфагъэхьазыры ащ игъэ-цкленклэ пшгъэдэжыжэ зыхьы-нэу зытефэхэрэм: АР-м гъэсэ-ныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Ми-нистерствэ, гуманитар ушэгын-хэм апыл институтым, тшлэ-ныгъэлэжжхэм, нэмыкхэм. А мафэхэр зэрэклоштхэм япрогра-мэхэр зехагъэуцох, хэлэжышт-хэри ашлэшгъэри къагъэнафэх, къырагъэблагъэх, шлугъэ къэ-зыгышгъуцтклэ зыщыгугъэхэрэ Иофтхэбзэ эфэхьафэхэр къы-хагъэшых; блэкыгъэ Иофшлагъэ-хэр зэфэхьысыжыкх, непэрэ ти-щылэклэ-зэхэтыклэ тефэу адыгаб-зэмрэ тхыбзэмрэ зытэт зехафы, шлэгъэн фаехэм аналэ атырадзэ.

Мары а мэфэкл шлагъом фэ-гъэхьыгъэ Иофтхэбзэмэ язы ла-хьэу ыкли анахь шхьалэу, сэ сишлэшылкэ, адыгабзэмрэ тхыб-зэмрэ я Мафэу хагъэунэфы-кыгъэм фэгъэхьыгъэ наунчэ сес-сиеу бзэм изгъэшлэн пылгъэ ти-шлэныгъэлэжжхэмрэ Адыгэ Ха-сэм иллыклогхэмрэ зыхэлэжы-гъэр Адыгэ къэралыгъо универ-ситетым бэмышлэу шыклуагъ. Ащ къышгъушылагъэхэм, къа-луагъэхэм ашыщхэм сагъэшылгъэ гупшысэ заулэхэм сакъышгъу-цэу сшлоигъу.

Сессием апэу къышгъушылэ-гъэ АР-м гъэсэныгъэмрэ шлэны-гъэмрэклэ иминистрэ игуадзэу Алыи Марыет игуцылэхэм къа-щегъаажьэм, гумэклынчгъэ уху-рэрэп къыхьыгъэ пчъагъэхэм уахапльэмэ, упкленкыгъэ дэдэуи хьурэрэп а псалгъэр. Гушылэм пае, зэрэхьурэмклэ, республикэм ит гурыт еджэплэ 17-мэ ныздэлъф-б-зэр ашызэрагъэшлахэрэп. Нэб-гырэ пчъагъэмклэ ар зэрэхьурэр мин 19. Ар ба, хьауми макла? Тэ тишлэшылкэ, бэ нахь, маклэп адыгабзэр зэзымыгъашлэрэ.

Етлани ащ дыкыгъоу гумэ-кыгъо къэзытырэр (икъоу къы-зэхэмыфэгъэу къытшлэшылгъэ) клэлэджэкло «мин 23-м ныздэлъ-фыбзэм ишгъэфхэр къызлэклагъа-хьэх» зилэклэ, упчлэ къэуцу: «Сыдэушгъэ? Адыгэбзэ урок-хэмклэ, хьауми факультатив екллолаклэм тетэу ара?» Ахэр зэ-текых, нахь тэрзэры программэм къыдилгытэу урокхэмклэ зэра-гъашлэмэ ары.

Гуманитар ушэгынхэм апыл Адыгэ республикэ институтым ипашэу, филологие шлэныгъэ-хэмклэ докторэу, профессорэу Бырсыр Батырбий шлугъэу ылыгъэу ипсалгъэ зыцлэ къышы-рилуагъэр маклэп, ахэм гур къы-дащае, ау сакъышгъуцушгъэп. Сэ сыналэ нахь зытесыдзгъэр шы-клагъэу фэхьухэрэмрэ шлэгъэн фаеу ылыгъэхэрэмрэ ары. Ио хэ-мылгъэу «бзэр унагъом къыше-жэунэу шыт» ыкли ар анахь зи-лофыр зыцлэ бзэм фэдгъэшгъа-ши «ныдэлъфыбзэклэ» тезыгъэ-джэгъэ бзылгыфэгъэр ары. Ау

ащ фэдэ зэхэшыкл фыряла зэклэ тибзылгыфэгъэм? Зэклэри хэ-гъэкли, нахьыб физимылэр, сэ сишлэшылкэ. Ащ фэгъэхьыгъэу зафэдгъэзэн титарихь чыжэ инэклубгъо шлагъомэ ашыщхэм, убзэ пултыныр, пшымыгъупшэ-ныр, игъэфедэн — джащ тетэу лъапкыгъэу укьэжыныр бэклэ бзылгыфэгъэм зэрелыгыгъэр къаушыхьатэу ыкли ащ имы-

Батырбий къелуатэ, ау хьакъым тетклэ гумэкыгъохэм ашыщклэ ылыгъэу тикъалэ иеджаплэхэм адыгабзэм зэрашырагъаджэхэрэм шыклагъэхэр зэрилэхэр, клэлэцылкы ылыгъыплэхэм ялгъэ адыгэ группэхэм къызэрашы-клагъэр, нэмыкхэри гъэсэны-гъэмрэ шлэныгъэмрэклэ мини-стрэм занклэу ежэ фигъэзэнхэм нахь тегъэпсыхьагъэба ар тэш нахь, зипэшэ институтымкли исэнэхьат шхьалэкли?

Нэмыкхэу къэгъушылагъэхэми зытегушылэхэрэм хэшылк фы-рялэу, уналэ анахьэу зытебдзэн фаеми ягулыгъэ чан клахьэу къэгъушылагъэхэу сеплгы. Ау тлэклэ нахь игъэклотыгъэу сы-къызышыуцэ сшлоигъор «Адыгэ макъэм» иредактор шхьалэу Дэрбэ Тимур къылуагъэмрэ Адыгэ телевидением илофышлэу

тхьамафэм тлогъогогъу нылэп гъэзетыр къызэрэфэхьырэр, ау сэ уахьтэ сыхэхэмэ, почтэм сэ-клошэ, сэр-сэрэу «Адыгэ ма-къэр» къэсэхьыжы.

Дэй дэдэр амал зилэхэр, ар зытефэрэ шыпкыгъэр клэмыт-хэхэу къызэрэхэклырэр ары. Шыпкыгъэмклэ, сыдым шыща адыгабзэмклэ езыгъэджэрэ клэлэгъаджэр ащ клэмытхэныр? Ар хьэйнэпэ дэд! Сыда еджаплэм идиректори, район тхьаматэри зылыгъыплэхэрэр? А клэлэгъа-джэхэмклэ методическэ Іэпы-Іэгъуба адыгэ гъэзетыр? Хьауми урокым икъоу зыфэмыгъэхьа-зырыныр, урокыр гъэшлэгъонэу клоным упымылгыныр шапхьэ мэхьуха? Узэгъушысэн шы. Адыгабзэклэ езыгъаджэхэрэм ямызакъоу, сэрэмэ, сыдиректо-рэу зэрэшытыгъэм фэдагъэмэ,

лгъэу, зэгъэфагъэу мэгушылэ, хьадагъэм къышгъушылэ зы-хьуклэ, Тхьэм иллыкы пшло-шын (ащ фэдэхэм сэ сяхьуап-сэ!). Ау ишлэныгъэхэм ахэгъа-хьо ныбжыым пае къымыгъа-нэу, гухахьо хихэу.

«Адыгэ макъэм» иклэтхэн Иофыгъоу къыпкыкхэрэм язэфэ-хьысыжэ гупшысэу ыкли анахь хэкыплэ тэрэклэ зыцлэ къы-рилогъэ «социалонгэ клэтхэныр» зэхэшгъэн фаеу Дэрбэ Тимур зэригорэм сэри десэгъаштэ. Ти Правительствэ зэхэшыкл икыу фырилу ащ къеклолэнклэ ушы-гугъыпхь.

Адыгэ телевидением илофы-шлэу Тэу Замирэ къылуагъэми уегъэгъушхо тиньдэлъфыбзэ къы-зэтенэнымклэ Иоф зэфэшхьафэу ашлэу зыцлэ къырилуагъэхэм ябагъэрэ ядэгъугъэрэклэ; мазэм къэтын 24-рэ къызэрэдагъэ-кырымклэ, ахэр бзэм ишапхьэ-хэм атэтэу зэрагъэпсырэмклэ.

Ау дэгъум гъуэ илэп, ащ хэб-гъахьомэ, джыри нахь дэгъу пшылэу улгыкыуатэмэ, нахь шлугъэ къытыгытыш, Замирэ иклэхьопсым нэлъасэ тафешы. Шыпкыгъэ, мыгъэцкелгъошлэхэ-ри ахэгъах ахэм, тишлэшылкэ, ау нахьышлэу ушымыгугъыныр тэрэзэп нылэ? Иорданием ис тилгъэпкъэгъуэхэм афэдэу сыхьат 24-рэ Иоф зышлэрэ телеканал къытфызэлъахыным сицыхьэ-тельэп, дэгъугъэми къызэлъахы-гъагъэмэ; ащ фэд, зэклэ предмет-хэр адыгабзэклэ ашызэрагъэшлэн альэклэныу адыгэ еджаплэхэр къытфызэлъахыныри сшлошэ згъэхьухэрэп. Шьуеплыгъа мы аужырэ лъэхьаным Къэралыгъо Думэми, СМІ-хэми лъэпкъ по-литикэр «зэраутхындзырэр» бзи кулгури зэклэ зэфэдэ ашлэн яхы-сапу! Тызнэсышгъыри сшлэрэп, егъэжэплэ дэгъоп ар. Апшгъэрэ политикхэм ащ яшлэ хэмылгъэуи пфэлоштгэп.

Анахь гухэкыр адыгэ клэлэ-цылкыгъэхэм шлоклэ имылэу адыгаб-зэр зэрагъэшлэн фаеу Къэра-лыгъо Советым — Хасэм ыш-тэгъагъэр зэрэзэклахьабыгъэр ары. Узэгъы хьухэшгъэп ащ!

Сэ джы Тэу Замири, Адыгэ телерадиокомпанием итхьамати зафэгъазэ сшлоигъу мы тыкыб-зэтегушылэрэ темэм фэгъэхьыгъэу ти Тэхьутэмькыое муниципаль-нэ телевидение илофшлэклэклэ. Апэрэп ащ сызэрэтегушылэрэр, район администрацием илгъэ-хьэтет иапэрэ гуадзэу Яхьуллэ Юри къыфэслогатэ сугумэкл (сэ сизакъоп, районым ис творчес-кэ Иофышлэхэми ар ягуэхкл), гъэ-зетми кыдгъахьэу хьугъэ, ау зи зэхьокыныгъэ Иофым фэхьурэп. Эфир уахьтэу маклэп илэр а те-левидением. Ау ар сыдэушгъэу агъаклора? Ары тхьамакылагъор. А зы шылкэм тет зэпыгъэу — «Поздравляем!» («Тышгъуфэгъу-шлэ!»), сыд лгъужыгъокли уры-сызэрэп къебэклэу, гъэшлэгъон хэмылгъэу эфир уахьтэу макло. «Къэбархэм» анэмыкыклэ рай-оным ехьыллагъэу зи къытыгъэ-рэрэп, очерки, зарисовки Иофшлэ-кло дэгъухэм, творческэ Иофы-шлэхэм, спортсменхэм афэгъэ-хьыгъэу.

Пчыхьэ къэс а зыр тлорытло (эфирым кыхьэхэ пэлч) «Ты-шгъуфэгъушлэ!» къаты. А зы нэб-гырэм (тыгъуасэ къэхьугъэ са-быир арыми) тло, шэ, пллэ фэгъу-шлонхэ альэклышт — зэклэ зэ-лыгыгъэр ахьшэу къаратырэм ибагъ. Къафырагъэлорэ оредхэ-ри а зы дэдэхэр арых пчыхьэ къэс. Адыгэ оредэи, адыгэ ком-позитори, адыгэ оредылуи тими-лагъэхэу е тимиелжхэу пшло-шышт ахэм уадэлумэ. Ар уикультурау, ащ нэмыкл уимылэм фэдэу къытхэс лъэпкъхэм къашлобгъэшлэныри емыклуба?! Зи хэкыплэ илахэба ащ?

МЭХЬОШ Руслан.

Тшлэныгъомрэ зэрэшытымрэ зэпэлэпчъэх

закъоу, ащ фэдэ зэхэшыкл ти-лгъэпкъэгъу чыжэжхэм зэрылагъэр, щылэныгъэм ащ зэрэрифылэ-гъагъэхэр къыгъэлыагъоу. Мыщ еджэрэ тибзылгыфэгъэхэм ашыщ-хэр къыгъэушынхэш, ялгъэпкъ зэхашлэ зыкырыгъэлэтынкли пшлэхэнэп мы къэстхышт мате-риалым нэлъасэ фэхьухэмэ е зышлэшгъыгъэ щылэмэ, агу къэд-гъэкыжыжымэ.

Еплгыклэ (тхыгъабэхэмклэ къэушыхьатгъэу) щыл тыкыб-зэтекыгъэ протоадыгъэхэм ашыщ-хэр илгъэ мин зыхьылыклэ узэ-клэбэжыжымэ, Къохьэплэ Кавка-зым икылыхэ Азиэ Цыклым кло-гъагъэхэу (археолог цлэрылоу Лэупэклэ Нурбий зэригорэмклэ, ар зыхьугъэр тигъэ епэклэ илгъэ 3750-р ары, ахэм япэшгъэр Уар Хьатыу) ыкли Хьат къэралыгъо щагъэпсыгъагъэу (Хат къэра-лыгъо е Атыекэ къэралыгъо) ары.

Мыщ тефэ шапсыгъэ хылу-шгъо лыжыжхэм къалогъэжыгъэу Къоджэ Руслъанидэ — тарихь шлэныгъэхэмклэ кандидатым — къыложышгъыгъэри. Ахэм зэра-лоштгыгъэмклэ, хэттинчхэр Азиэ Цыклым зышылэхэм шлуклае тешлагъэу ашыщхэр зыхэкы-гъэхэм адэжэ ячлыгужэ къэ-кылауагъэх къятхьаурыхыллэхэу ыкли къылылгъуэхэу.

— Тыздэклауагъэм дэгъоу ты-щышыл, мылгыкуи щытил, тызхэ-хьагъэхэри тэгъэлорышлэх, яп-шгъашгъэхэм анахь дахэхэри къэт-шагъэх, ау ... клалэу къытклэху-хьэхэрэр ахэм абзэклэ мэгушы-лэх нахь, тэ тыбзэклэп (джары зэрэшытын фаер — **М. Р.**). Тыбзэ члэгъынэшт (джащ фэдэ гумэкл фырялагъэ тижыхьэм ныдэлъфыб-зэм!!! — **М. Р.**), тэжыгъашгъэ шьуипшгъашгъэхэр, — алуагъ.

Ау мыдрэхэм яджэуапыгъэр: — Зы пшыашыи шьоттышгъэп, шгъукъэкложэ, мыщ шьытилэ члыгур шьори шьуфикыушт.

Джауштэу зыкыныгъэми фэ-банэшгъыгъэх тижыхьхэр. Ятло-нэрэуи, яшэнэрэуи къэклауагъэх, ау мыдрэхэм зэклакло ялагъэл. Мыхьухэ зэхьым, ялгъэпкъ мы-клогыным пае, апэрэхэм къагъэ-зэжыгъэ.

Адыги, щэрджэси, къэбэр-тайи тызэрэзылгъэпкъыр, тызэ-рэадыгэр, тыбзи зэу зэрэшытыр гурылогъуаеклэ «сымаджэхэрэм-клэ» дэгъоу, зэхэшыкыгъошлэу

Тэу Замирэ тыналэ зыгытыригъа-дзэ шлоигъуагъэхэмрэ.

«Непэ-неушэу клодыжыным ишчынагъоу къызэрэтыгъащы-тым» адыгабзэклэ тхьамафэм тфэ къыджырэ гъэзет закъоу «Адыгэ макъэмклэ» лгъэшэу сшхьэклэ сыкыбгъэтхыуагъэ, шыпкыгъэр пшлэгъэрэ. Ащ иклэтхэнклэ ти-лофхэр зэрэмыхьатхэр тэшлэ, ащ игугъу къашы зэпыт, ау непэ-неуш клэух плагъэ илгъым сенэгъуахьшгъыгъэп. Гухэкышху къытэхьулэрэр. Ащ ар нэдгъэ-сы хьухэнэп! Сомэм ыгъасэ чыци мафи къызщелыхьэр лгъэхьанэу, пенсием нэмык хэкыплэ зышы-щымылэу, коммунальнэ тынхэр лгъэбэкъушхоклэ зыщыхапклэ-хэрэм, клэлаклэхэр хэтэлэжы-ным зыщыпгъужыгъэхэ лгъэхьа-ным пенсием бэу къебгъэхьы-нэу ушыгугъыныр гугъэ пклэнч. Ары анахь лгъэпэс инэу илэр гъэ-зетым клатхэхэрэм япчъагъэ къызэрелыхьэрэм.

Ау сыдэушгъэу щылэныгъэр кыными, тэри къытэлъыгыгъэр маклэп. Тигъот маклэ зыпэлуд-гъэхьашгъэхэм атедгуащэ зыхьу-клэ, лгъэпкъ зэхэшыклэ къытха-фэу, тилгъэпкъ гъэзет закъо иклэ-хэн тефэшт ахьшэри кыыхэд-гъэклэу зедгъэсэшгъумэ, зэклэ дэгъу хьушт. Ар умылгъэжыгъэуи щыгъэп. Іорлогъэжыу щымытэу, сэ сшхьэклэ спэкклэкырэ Иоф ар, арыш, къаслорэр гъэзетеджэ-хэм ашлэш хьу сшлоигъу. Пен-сиер ары сэри сигъот зыпхьыгъэр, ау мэлэкли сылэрэп, коммуналь-нэхэри сэтых, ахэм ауж гъэзетым иклэтхэн исэгъэуцо. Уесэмэ, кы-ныжыгъэр ар. Сэ къызыщысшлэ-жырым «Адыгэ макъэм» сы-клэтхэ. Клэмытхэрэ горэхэм анахь кыныло афэхьышгъэр апэрэ лгъэбэкъур, апэрэ клэтхэгъухэр ары. Ау клэгушлужышгъытхэ, ащ сицыхьэ тель. Урысмэ зэралоу, «это того стоит», сыда плэм гъэ-зетыр ушгъагъэ материал зэ-фэшхьафхэмклэ. Уадыгъэу, убзэ, уикультурау, уитарихь, уишэн-зэхэтыклагъэхэр, тинепэрэ шы-лакклэ пшлогъэшлэгъонхэмэ, гуха-хьо хэбгъуатэу узэджен икыун ащ ибгъотгъэшт.

Шыпкыгъэ, гъэзетхэр игъом къахьышгъэрэп, ау ащи хэкыплэ имылагуу щыгъэ: чылэм удэсмэ, почтэм унэсын плгъэклэнба, уе-джэ пшлоигъоу удэгъулэмэ?! Тэ

клэгъатхэщыгъэ адыгэ клэлэ-егъаджэу члэгъэр зэклэ, предме-тэу ахьырым емылгытыгъэу. Зэгурылоныгъэ ащклэ адыси-лгъуныгъэуи сшлошлы шгъэрэ егъэзыгъэрэ хэмылгъэу. Сыдрэ Иофи зэхэшыклэ лгъагъэрэ шло-игъоныгъэрэ фыуилэн фае, а зыр ары ащ ылыапсэр.

«Унэгъо 200 Іэпэ-цыпэ зы-щыпсэурэ адыгэ чылэу адыгэ гъэзет 25-рэ, 36-рэ нахь зыдэмы-хьэрэ шы», ело редактор шхьа-лэм. Тэрэз, маклэ ар, бгъэшлэ-гъонэу щыт. Адэ унэгъо 600 Іэ-пэ-цыпэ зыдэс ти Козэт ащ фэ-дизи къыдэмыхьэмэ? Сэ са-фэулыгъэ ащклэ сичылэгъухэм. Шыпкыгъэ, чылэм ызыныкъор адыгэжыгъэп непэ, ари зы тхьа-мыклагъу. Арэу щытми, унэгъо 300-м щышгъэу клэтхэн фаер, анахь маклэмэ, 100, сэ сишло-шыклэ, «анахь маклэмэ», къы-клэсэлотыкыжы.

«Хьаклэ къыпфакломэ фытеб-гъэуцошт бэшэрэбым тефэшт ахьшэм икыгъотын гъэзет клэт-хапклэм ыпэ ибгъэшгъы зыхьуклэ, гуклодыгъу тызнэсыгъэр» уегъа-ло. Клэлэклэ закъоп ащ фэдэ еплгыклэ зилэр, нэжэ-лужьхэми ащ фэдабэ ахэт хьугъэ. Ау нэмык-хэри щылэх, гушылэм пае, тэ ти-чылэклэ зыныбжэ илгъэ 80-м ит лым илыгъэуи зымыгъэллы-жыгъэу, нэутхэу, чанэу, мэкъумэщ Иофшлэныри къымыгъэланлэу, чылэ Иофыми ахэлажэу, ишгъ-хьэгъусэу сымаджэри ымыгъэ-нэтлупшлэу сэлгъэгъуш — Нэ-гъуцу Юр зыфаслорэр — ар лгъэ-шэу гуапэ сшэхьу. Ар нахьыж-хэм ясоветэу чылэм шызэхэ-щагъэм итхьамат, общественнэ Иофэу зэрахьэхэрэм агузэгъу ит, ау анахьэу сызыгъэгъушлорэр лгъэпкъым фэгъэхьыгъэ тхыль-хэм чанэу яджэ зэрэхьугъэр ары. «Гъэшлэгъонба, Руслъан, къы-сэхьулэрэр, — ело ащ. — Егъа-ши тхыль семьиджэщыгъэу джы сыпыщагъэ хьугъэш, чэц реным сыщыс». Бэрэ сэри зы-къысфегъазэ тхыль горэхэр ес-тынхэу, сигуапэуи ар фэсэгъэ-цаклэ. Джащ фэдэу къытегъэзэ-жыныгъэ къахэфэнклэ дэгъуба нэмыкхэми?! Дашлэу, хэсшы-клэу ишылэныгъэ нахь бай, нахь гъэшлэгъон хьугъэ Юрэ. Армыр-ми ар Тхьэм къыхыльхьагъэу губзыгъ, гупшысэрэ акылыр хэ-

Цуекъо Алым 1941-рз илъэс-ым мэлылфэгъум и 19-м Теу-пожь районым ит къуаджэу Хьалъэкъуае къышхыгъу, шапугъ. Ащ ик'лэлэц'ык'лугъо зыщык'луа-гъэр адыгэ мэк'сумэщыш'лэ унэ-го къыззрык'лоу Иофш'эныр ш'у зышхалъэгъуштыгъэр, нахьыж-хэм ш'хьэк'лафэ зыщафаш'ы-щтыгъэр, хьалэлыгъэр, зэфэгъэр, ш'ыпк'агъэр зышагъэлъап'э-щтыгъэхэр ары. Ио хэмылзэу ащ фэдэ шапхъу л'ак'сом хэл'ным ифэмэ-бжымы Алым зыпк' иуцэ зэх'ум зыхыш'агъ. Ащ инэшанэ-мэ мэхъанэшхо зил'эу къахэщы-рэр илъэпк'э, къызышхыгъуэ ик'суаджэ, ащ ыбзэ, икульту-рык'и итарих' ш'улыгъоу афыри-лэр ары.

— Адыгэ унэго Иужу згуры-ложь сыхъызэрыхъуагъэр, — е'ло Алым. — Сятэу Бзырык'о-рз сянэу Хьаджэтрэ сабыитфэу тырыагъ. Сятэ Иофш'эныр ик'лэ-сагъ, ш'ыпк'агъэрэ зэфэгъэрэ хэ-лыгъ. Орэдыжхэр мэк'э псы-гъо дахэк'лэ къылонхэм, пшысэ-хэр афэлэзэу хьэллэшхьэ сабыи-хэм къытфитотэнхэм яззщыщты-гъэп. Ар емыджагъэми, гъэсэп-тхыдэ ш'агъохэу къытфитыгъэ-хэр джы къызынэсыгъэм сщы-гъушхэрэп. Къэсэш'лэжы е-м е ш'ум афэгъэхыгъэу къылотэ-ныш'э, ет'ланэ «Джары узэрзэ-клон фаер» е «Арэуш'тэу ш'лэ хъуна? Ащ унапэ къыуш'оиш'т» ылозэ, тисабый гупшысэ къыз-рэхыгъэуцощтыгъэр. Тянэ цы-к'лу Иуш'абзэу, чэтк'уртэм фэдэу къытфэгумэк'лыным емызэщэу типлугъ, тилэжыгъ. Нымрэ тым-рэ ядунай захъожыгъэм илъэ-синш' пчъагъэ тешлагъэми, ренэу сигушхысэ хэтых. Сабыгъор къыззэсынэкли, еджап'эу ят'лонэрэ унэ сфэхъугъэм сыч'лэхъагъ. К'лэ-лэегъэджэ ш'агъохэу Цэгъош'у Мыхъамэт, Хьодэ Сафет, Хьа-нахык'о Хьарунэ, Тхьал' Ауобэрэ Аминэтрэ, нэмык'лэхэми ш'эны-гъэм игъогу сытырашагъ, плуны-гъэ дахэ къысхалъхъагъ. Ахэм агупшысак'лэклэ, ядэхэлуак'лэклэ сыхъэтехып'агъэхэ ыкли сыхъуа-пэщтыгъэ. Лъэшэу сафэраз, ны-тыхэу сылагъэх.

Цуекъо Алым илъэси 7 еджа-плэр къызеух нэуж ыгук'лэ къыхы-хыгъэ сэнэхъатыр зэригъэгъоты-нэу Адыгэ К'лэлэегъэджэ учили-щым ч'лэхъагъ. Ащ ишы'эныгъэ, зэк'лэ плэми хъунэу, К'лэлэегъэджэ Иофш'эныр гъэсэныгъэмрэ арипхыгъ, К'лэлэегъэджэ гъогоу зытеуцагъэр ары негъэ къызынэ-сыгъэми ыш'лэрэр зыфэгъэхы-гъэр, зэк'лэ игугъэ-гупшысэхэр зыфигъэш'уш'лэхэрэр.

К'лэлэегъэджэ училищыр къы-зеухым «Ублэплэ классхэм як'лэ-лэегъаджэ» зыфиорэ сэнэхъатыр зэрэзэригъэгъотыгъэр къызы-шхыхъатырэ дипломыр ыш'ыгъэу Алым къызышхыгъэ ик'оджэ гупсэ егъэзэжыш'э, ащ К'лэлэ-егъэджэ Иофш'эныр шырегъажэ. Нэужым дзэм къулык'уэ шехы, 1962 — 1965-рз илъэсхэм ащ зэрэщылэзэ, военнэ корреспон-дентхэр зышырагъаджэхэрэ еджа-плэр къыухыгъ.

Дзэ къулык'ур 1965-рз илъэ-сым къылуи, къуаджэм къызе-гъэзэжымы, еджаплэм Иоф ши-ш'эну пидзэжы, 1970-рз илъэ-сым нэс ащ ч'лэтыгъ. Ащ дак'лоу заочнэу Адыгэ къэралыгъо ин-ститутым шеджэ ыкли къеухы.

«1970-рз илъэсым Цуекъо Алым К'лэлэегъаджэхэм яш'эны-гъэхэм зышахагъэхэрэ Адыгэ хэку институтым ублэплэ егъэ-джэнымк'лэ икабинет иметодистэу рагъэблагъэ, нэужым а кабини-тым изаведуюш'у Иоф еш'лэ. Ащ институтым икабинетэу учебник-хэр къызышхыгъэхъазырхэрэм

ипашэу, Урысые Федерацием гъэ-сэныгъэмк'лэ ыкли ш'эныгъэмк'лэ и Министерствэ лъэпк' Иофыгъо-хэмк'лэ и Совет инаучнэ консуль-тантэу илъэсыбэрэ Иоф ыш'агъ. А Иэнат'лэр ыгъэцак'лэзэ, — етхы Хьаудэк'о Шыхъамызэ, — ащ Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэм-к'лэ илъэпк' системэ иИофш'эны на-хыш'лоу зэхэщэгъэным, адыга-бзэмк'лэ ыкли адыгэ литературэм-к'лэ учебнэ-методическэ литера-турак'лэр гъэхъазыргъэнымрэ Иоф аде-ш'лэ, адыгэ К'лэлэеджак'лохэм ямызак'оу, нэмык' цыф лъэпк'э-хэм ашыщхэри регъэджэгъэн-хэм ахэр тегъэпсык'ыгъэх. Ады-гэ лъэпк' еджаплэхэм яублэплэ классхэм егъэджэныр адыга-бзэк'лэ ашызэхэщэгъэным техъэ-

учнэ статья 23-рз, нэмык' автор-хэр игъусэхэу тхылы 40-м ехъу. Ахэм ашыщых учебнэ литера-турэу «Занимательные игры», «Адыгабзэ» (ш'хъафэу а 1-рз, я 2-рз, я 7-рз классхэм апае), «Книга для внеклассного чте-ния» (а 1 — 2-рз классхэм, я 2 — 3-рз классхэм апае), «К'лэ-лэц'ык'лэхэм апае хрестоматие», «Еджак'лэ зэтэгъаш'лэ», «Тхыбзэжыбый», «Родные просторы» (ш'хъафэу а 1-рз, я 2-рз, я 3-рз, я 4-рз классхэм апае), «Адыгабзэмк'лэ орфографическэ гушы'алал» (ублэплэ классхэм апае), нэмык'лэхэри.

Ш'эныгъэлэжыу Цуекъо Алым наукэмк'лэ Иоф зыдиш'лэрэ ушэ-тын Иофыгъохэр: лъэпк' еджа-плэхэм яублэплэ классхэм адыга-

Цуекъо Алым (сэмэгумк'лэ ук'ык'лызэ) иИофш'лэгъоу Бэджэнэ Муратрэ иунэк'о-щэу Цуекъо Уцужык'орэ къыготых.

Ш'эныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэ афэлэжыэ

гъэным Иоф диш'лэщтыгъ. Цуекъо Алым ялэшхьэтэтэу адыгабзэм изэгъэш'лэнк'лэ Адыгейм ик'лэлэ-ц'ык'лу общеобразовательнэ уч-реждениихэм апае программэ-хэмрэ пособиэхэмрэ агъэхъазы-рыгъэх».

1992-рз илъэсым къышегъэж-агъэу Адыгэ Республикэм гъэсэ-ныгъэмк'лэ ыкли ш'эныгъэмк'лэ и Министерствэ испециалист ш'хъа-лэу Алым Иоф еш'лэ. Нэужым К'лэ-

бзэмк'лэ зэрашырагъаджэхэрэм иметодик, анахъэу ашк'лэ ыналэ зытыригъэтырэр методологиче-скэ, методическэ ыкли дидакти-ческэ лъэнык'охэр арых. Ащ аспирантурэр къызеух ужым гъэ-хъагъэ хэлэу «Лингво-методи-ческие основы развития родной речи учащихся начальной адыгейской школы» (1994-рз илъэс) зыфиорэ темэмк'лэ кандидат дис-сертацие пхыригъэк'ыгъ, педаго-

компонентым къыдилъытэрэ предметхэмк'лэ учебникхэмрэ учебнэ-методическэ литературэм-рэ зэригъэхъазырхэрэм, обще-ственно ш'эныгъэм чанэу зэрэ-хэлажэрэм апае Цуекъо Алым «Ветеран труда» (1991) зыфиорэ медалыр, цыгъхъуц'эу «Отличник народного просвещения» (1980) зыфиорэм итамыгъэ, Адыгэ Рес-публикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Шытхъу тхылы (2005), УФ-м ыкли АР-м гъэсэныгъэмрэ ш'эныгъэмрэк'лэ яминистерствэ-хэм, Краснодар краим гъэсэны-гъэмк'лэ и Департамент ящытхъу тхылы пчъагъэ къыфагъэш'о-шагъ.

Аужырэ илъэситфыр тш'тэмэ, А. Цуекъом учебники 6-рз учеб-нэ-методическэ литературэу 8-рз къыхаригъэутыгъ. Джащ фэдэу научнэ-ушэтын Иофэу ыш'агъэм ик'лэуххэр зыщызэфыхысыжхэ-рэ тхыгъэхэр къыдэк'ыгъэх. Ахэм ашыщых: «Адыгабзэ» (я 2-рз классхэм апае), «Сравнительный материал об адыгских поэтах и писателях», «К'лэлэц'ык'лу ыгы-плэхэм апае хрестоматие», «Хэт къэзылотэщтыр?», «Хэт къэзы-плэщтыр?», «Адыгабзэк'лэ тыгу-шы'лэнэу ыкли тытхэнэу зэтэгъа-ш'лэ». Мы уахъгэм ащ къыгъэхъа-зырыгъэх Иэпэрытхэу «Тхыбзэ-жыбый» зыфиорэр, «Адыгэ-урыс-тырку гушы'алал» (анахъ цык'лу-хэм апае), «Адыгейский алфавит в рисунках», «Разрезная азбу-ка» — урысыбэрэ адыгэу Тыр-куем исхэм зэрагъэш'лэнымк'лэ Иэпылэгъу афэхъугъэным пэе.

Цуекъо Алым итхыгъэхэр рес-публикэм къышхыдэк'лэрэ гъэзет-хэмрэ журналхэмрэ игъэк'лоты-гъэу къащыхеутых. Ахэм янэ-к'лубгъохэм мэхъанэшхо зилэ Ио-фыгъохэр ш'эныгъэлэжымым къа-ше'лэты.

— Стхыгъэхэр зэк'лэ зыфэгъэ-хыгъэхэр, — е'ло Алым, — адыгэ еджаплэм шагъэфедэхэрэр на-хыбзэу ялэ хъуныр ары. Гъэзе-тым сытхагъэми, научнэ статья стхыгъэми, ситхылы ушыными е зэреджэщтхэр арыми, адыгабзэм иеджэн фэгъэхыгъэх. Еджаплэм илъэсипш'лэ Иоф шысш'агъ, ау непи ащ Иоф шысш'лэу сэлъытэ, еджаплэхэм бэрэ сач'лэхъэ, еджа-к'лохэмрэ К'лэлэегъаджэхэмрэ са-лэплэзэ, упч'лэжыгъэу сэлхы,

курсхэмрэ семинархэмрэ бэрэ са-хэлажэ, егъэджэн-плуныгъэм фэ-гъэхыгъэ уплэк'лун бэдэдэ зэ-хэсшагъэ. Джахэр арых стхыхэ-рэм лъапсэ афэхъурэр, псэ къа-пызыгъак'лэрэр.

Цуекъо Алым институтым ыкли республикэм яобществен-нэ ш'эныгъэ чанэу хэлажэ. Ар АРИГИ-м иученэ совет, Адыгэ Республикэм гъэсэныгъэмрэ ш'эныгъэмрэк'лэ и Министерствэ учебнэ литературэмк'лэ иэксперт-нэ совет ахэт, адыгабзэмк'лэ ыкли адыгэ литературэмк'лэ республикэ олимпиадэхэм яжюрихэм ренэу ахагъахъэ.

— Ублэплэ еджаплэм Иоф зы-щысэш'лэми, — е'ло Алым, — К'лэлэегъаджэхэм яш'эныгъэ зы-щыхагъэхэрэ институтыми, ти-министерствы, джы негъэ сызы-щылэжэрэ институтыми сина-сып къыхыгъэ цыф дэгъухэм Иоф ащадэсш'лэнэу, пашэу си'лэнхэу. Ахэр Псылуш'о Сэфэрбий (Хьа-лээк'уае иеджаплэ ипэшагъ), Брант'лэ Щэбан (К'лэлэегъаджэмэ яш'эныгъэ зыщыхагъэхэрэ ин-ститутым идиректорыгъ), Цуук'лэ Налобый (хэкуоном ипэшагъ), Бырсыр Батырбий (гъэсэныгъэм-рэ ш'эныгъэмрэк'лэ министрэгъэу, джы Иоф зыщысш'лэрэ институ-тым ипашэ). Сафэраз, ш'ум сыфа-плугъ, Иофш'лэклэм сыфагъэсагъ. Дахэк'лэ сыгу ил'ыхы ыкли ил'ы-щтых.

Сигъаш'лэ чып'лэшхо щаубыты сиунэк'ош гупсэхэм, сик'суаджэ иц'ыф ш'агъохэм. Илъэс плэклым къехъугъ сищырипллэм «тэтэжэ» къызысалорэр. Тиунагъок'и К'лэлэ-егъэджэ унагъу зыфалорэм тыпэ-чыжэп. Сипш'аш'ы сик'лэли К'лэлэегъэджэ гъэсэплэхэр къау-хыгъэх, сиысы апш'эрэ еджэ-плитлэм Иоф ащеш'лэ, педагогикэ ш'эныгъэхэмк'лэ кандидат. Си-щырхэр с'лоу, ау ахэр цык'лу-жыхэхэп: Аидэ МГТУ-м ияшэ-нэрэ курс, Зураб техникумым, Рэшыдэрэ Даринэрэ я 11-рз ыкли я 7-рз классхэм ащеджэх. «Унэм зыщыгъэси хасэм к'ло» ылоныр тятэ ик'лэсагъ. Арышэ, сэри си-щырмэ пшысэхэр къафэс'уатэзэ ясабыгъо ахыгъ, адыгабзэр аш'лэ, тишэн-зэхэтык'лэ дахэхэм афэтэплух.

Цуекъо Алым иш'хьэгъусэ Гошпакъэрэ ежыппрэ зэгурыло-хэу илъэс 50 гъогум пытэу зэды-тетхэу рэк'лох. Илъэс 50-м ехъу-гъэу егъэджэн-плуныгъэм ш'луа-гъэ къыхъэу Иоф фэзыш'лэрэ К'лэлэ-егъаджэу, методистэу, ш'эны-гъэлэжыгъэу Цуекъо Алым ыныбжэ илъэс 70-рз зышхыгъэу тыгу къыддэлэу тыфэгъуш'ло, псауныгъэ пытэ илэнэу, ил'фыгыгъэхэм къа-к'лэхъухагъэхэм янасып ыльэгъу-нэу, ш'луагъэ къыхъэу джыри бэрэ Иоф ыш'лэнэу, игухэлхэр къы-дэхъунхэу фэтэло.

Ш'ЭК'ЛО Мур.

Цуекъо Алым иИофш'лэгъухэм, илахылыхэм ахэт.

лэегъаджэхэм яш'эныгъэхэм зы-щахагъэхэрэ Адыгэ республикэ институтым лъэпк' гъэсэныгъэм иИофыгъохэмк'лэ илабораторие ипашэу ыкли ащ дак'лоу а лабо-раторие дэдэм инаучнэ Иофыш'лэ ш'хъа'лэу мэлэжэ.

1995-рз илъэсым къышегъэ-жагъэу К'лэлэегъаджэхэм яква-лификации зыкъызышырагъэлэ-тыр институтэу Адыгэ къэралы-гъо университетым епхыгъэм иредакционнэ-издательскэ отдел, нэужым ащ иредакционнэ отдел япашэу Иоф еш'лэ.

Цуекъо Алым учебнэ програм-мэхэу, учебникхэу, пособиэхэу ыкли научнэ статьяхэу 86-рз учеб-нэ-издательскэ тхьэпэ 650-рз хъоу къыхаригъэутыгъ. Ахэм ахэхъэжэ ыш'хьэк'лэ ыгъэхъазырыгъэ ыкли къыхаригъэутыгъэ учебник-хэу, учебнэ пособиэхэу 20, на-

гикэ ш'эныгъэхэмк'лэ кандидат хъугъэ.

Ащ инаучнэ-педагогическэ ыкли иучебнэ-методическэ Иоф-ш'агъэхэр нэмык'лэхэм атхыгъэхэм зэратек'лэхэрэ Иофыгъохэу къа-ши'лэтыхэрэр К'лэхэу, авторыр ахэм атемышыныхъэу зэрэгъэ-псыгъэхэр, ашызэш'луихырэ Ио-фыгъохэр ямэхъанэк'лэ куоу зэрэ-щытхэр, теориемк'лэ ыкли прак-тикэмк'лэ мэхъэнэ гъэнэфагъэ зэ-рлэр ары.

Цуекъо Алым шы'эныгъэм къышхызэпчыгъэ гъогур ш'эны-гъэмрэ гъэсэныгъэмрэ япхыгъэ ш'ыпк'эу, зэк'лэлык'локлэ гъэнь-фагъэу ахэл'нымк'лэ зэк'лэрыпчын-хэ умылэк'лынуу щыт.

Хьалэлэу Иоф зэриш'лэрэм, лъэпк' еджаплэм хэхъоныгъэ егъэш'ыгъэным илахышхоу хи-ш'ыхэрэм, лъэпк' регионалнэ

Клэлэцлыкхэмрэ плуныгэмрэ

«НАСЫПЫР» насыпым икъежъапI

Цыфыр зыфэдэр, ишэн-зеклуаклэхэр нахь къэо-зыгъашлэрэр исэнэхъат, илофшлакI. Пшэрылзэу фашыгэм хэшлыкI фырилзэу, ыгу етыгъэу зэшлуихы зыхьукIэ, шытхур фалоу зэхэпхышт. Шэуджэн районым иклэлэцлыкIу ыгъыплзэу «Насыпым» иклэлэпIоу Михадэ Разиет илээс 25-рэ хьугъэу Iоф ешлэ.

Къоджэ еджапIэм ыуж Адыгэ къэралыгъо университетыр кыу-ухыгъ. Клэлэгъэджэ сэнэхъа-тым зыкIи Iоф римышлагъэми, плуныгъэ-гъэсэныгъэм пылзэу мэлсэушъ, шылэныгъэм кы-щыхихыгъэ гъогум рыклэгъо-жырэп. ЯцлыкIугъом кыщегъэжъагъэу сабийхэр шIум, дэхагъэм феплх, гукIэгъу ахэ-лзэу егъасэх.

— Сабыеу згъасэхэрэм сшIогъэшлэгъонзэу рензэу салъ-плзэ, — еIо Разиет. — Ахэр гу-

бзыгъэх, дунаим щыхурэ зэ-хьокIыныгъэхэм къакIэупчIэх, пшысэхэр ашIогъэшIэгъоных, ордэ къэзыIо зышIоигъохэри ахэтых.

Урысые Федерациемрэ Адыгэ Республикэмрэ гъэсэныгъэмрэ ыкIи шIэныгъэмрэкIэ ямини-стерствэхэм ящытху тхылъ-хэр Михадэ Разиет кыфагъэ-шъошагъэх. 2010-рэ илээсым Адыгеим иклэлэпIухэу зэнэкъо-кьюм хагъэунэфыкIыр чIыплэхэр кыщыдзыхыгъэмэ зэу ащыш.

Непэ «Насыпым» шагъэсэрэ сабийхэр илээс заулэкIэ еджа-пIэм чIэхъаштых, шылэныгъэм зыфагъэсэшт. Михадэ Разиет Шынджые шапIугъ, Шэуджэн районым шыныс. Ыгъэсэрэ са-бийхэр, ны-тыхэр кыфэразэ-хэшт, илофшIэн гушIуагъо хе-гъуатэ. «Насыпым» клэлэцлы-кIухэр нэлъасэ, ныбджэгъу шы-зэфэхух. Шылэныгъэм насы-пэу шагъотышттым лъапсэ зы-щыфашIырэр «Насыпым» ары.

БэгъашIэ, насыпышIо шъо-ху, «Насыпым» шагъэсэрэ клэ-лэцлыкIухэр!

ХЪАМЫРЗЭКЪО Ларис.
Адыгэ къэралыгъо уни-верситетым щеджэ.

Сурэтым итхэр: **КлэлэпIоу Михадэ Разиетрэ «Насыпым» цигъасэхэрэмрэ.**

Редакцием къатхырэ письмэхэр

ИцIыфыгъэ сщыгъупшэштэп

ГъашIэу цыфым иIэр окло-фэкIэ Iаджи ыушэтын фаеу мэху. Дэгъу закIэу, дэхэ закIэу шылэныгъэр зэхэлъэп. Тхьамы-кIагъор, къыныр Тхьэм нахь макIэ ешIых, ау, гукъау нахь мышIэми, ахэр кытэбэкIых. Пстэуми анахь гукъаор гукIэгъоу, быслымэныгъэу тижы-хэм ахэлъыгъэр зэрэщымыIэ-жыыхэр, ахэр зэрэтшIокIоды-гъэхэр ары. Сыда неущырэ ма-фэхэр зыфэдэштхэр, сыда ахэм кытфахыштыр?

Адыгэхэм гушыIэжъ тиI: «Былымыр осэпс, цыфыпсэр IэшIу». Тэрэз, былымыр къэ-клони, клужыны ылъэкIышт, ау мыкIодыжыштыр цыфыгъэр ары, уасэ зиIэр цыфыпсэр ары. ЦыфышIур шымыIэжы-ми, ащ ицIыфыгъэ, игукIэгъу егъашIэми клодыштхэн. Ахэм сязыгъэгупшысагъэр бэмышIэу нэлъасэ сызыфэхугъэ бзыль-фыгъэм изекIуакI, ицIыфыгъэ ары. Ащ фэдэ цыфхэр нахы-бэхэмэ, шылэныгъэри нахь дахэ, нахь гупсэф зэрэхъуштым щэч хэлъэл.

Зыгъэпсэфыплэ чIыплэхэм, санаториэхэм узыкIокIэ, лъэпкъ

зэфэшъхъафхэм ялIыкIохэм уарехьылIэ, охтэ гъэнфагъэм ахэм уахэтынэу мэху, яшэн-зэхэтыкIи, уфай-уфэмыеми, улъэплзэ. Сэ зигугъу къэсшы сшIоигъор Пятигорскэ дэт са-наториём бэмышIэу сызкIом нэлъасэ сызыфэхугъэ, зы унэм кыздисыгъэ казах бзыльфы-гъэу ицIыфыгъэкIэ ухэзыгъэ-лтыхъуханэу шытыр ары. Вол-гоград кыкIыгъэ зшыпхуи-тIур ары унэм кыздисынэу хьугъэхэр — Маденова Наталье-рэ Асерэ. (ГухэкI нахь мышIэ-ми, мыщ дэжым авторым кы-лорэп зшыпхуи-тIумэ язэу кызытегушыIэрэр, ау арэп нахь шъхьалэр, цыфыгъэу кыдызэ-рахъагъэр ыгъэшIэгъуагъэу, щыси зыгорэхэм ар афэхуным шыгугъэу мы тхыгъэр кыгъэ-хыгъэшъ, кыыхэтыутымэ на-хышIоу тлътгагъэ. — *Ред.*)

ЕгъашIэм сшIэштыгъэм, бэ-шлагъэу симылэгъугъэу, лъэ-шэу кысфэзэщыгъэм фэдэу бзыльфыгъэр кыспэгъокIыгъ, мафэу мыщ шызгъэкIоштхэр гупсэфынхэу, яшIуагъэ кысэ-кIынэу кысфэлъэуагъ, анэгү ихыгъэу зшыпхухэм нэлъасэ

зыктысфашыгъ. Тыдэ тыкIуа-гъэми, нахыжытым узэрэдзэ-клон фэе шапхэхэм ашIокIы-гъэу, ахэр хэтэпэмыхь ышIы-гъэхэу зэ нэмыIэми ащ еслъэ-гуллагъэ. Процедурэхэр сшын-хэ зыхьукIэ ар кыздакIоти, ка-бинет пэпчъ сычIищэмэ, ыналэ кыстетэу сыкыищэжымэ, етIа-нэ ежъ ышынэу шытхэм афе-жызэ мафэхэр кIуагъэх. Ар тIэ-кIу кысымыгъэкIу зыхьукIэ, ащ ылоштыгъ: «Сянэ скыгъу-гъэмэ, сэ ыпэ зысшыштыгъэп. О унахыжэ, ар зыщызгъэгъу-пшэмэ, ащыгъум сыцIыфэп ныIа?!»

Мы бзыльфыгъэр мыадыгэ-ми, цыфыгъэу хэлъыр зэбгъэ-пшэн шыIэп, ащ фэдэу непэ узэрехьылэштыр мэкIэ дэд. Тинахыжэхэм цыфыгъэмкIэ тиадыгэ лъэпкъ клэхъан шы-мыIэу зэралоштыгъэми а мафэ-хэм бэрэ сьагупшысагъ. Ау чIэ-тэнэ тIэкIу-тIэкIоу цыфыгъэ-ри, адыгагъэри.

Санаториём тыкыдэкIыжы зэхум, ащ кысиIуагъ: «Тызэ-пэчыжэми, тызэщымыгъупшэ сшIоигъу». Ары, сэ сшъхьэкIэ ащ фэдэ цыфыр зэрэсщымы-гъупшэштыр, шIукIэ сыгу кы-зэринэштыр гъэнфагъэ. Цы-фыгъэм хэти егъэдахэ, ар зезы-хьэрэм илгъэпкы еIэты.

ХЪАБЭХЪУ Нэфсэт.
ст. Джаджэ.

Тыдэ тыщэпсэуми, тызылзэпкъ

Сыдырэ чIыпIи тыщычанын фае

Тыркуем зичэзыу хэдзын-хэр кышрблагъэх. Илээсиплым зэ клорэ парламент хэдзынхэр 2011-рэ илээсым бэдзэогъум и 12-м шыIэштых. Ащ Хэсэхом ипарламентарие нэбгырэ 550-рэ шыхадзышт.

Политикэр цыфыбэмэ яIоф зехьэгъэным, ахэм якыныгъо-хэр зэшIохыгъэнхэм, цыфхэр мамырэу, фэшIыгъэу шыгъэлэ-гъэнхэм афэгъэхыгъэ Iофыгъоу зыщытыкIэ, адыгэхэри ащ тегъэ-псыхьагъэхэу, фэхъазырхэу шы-тынхэ фае, ау тильэпкъэгъухэр джырэкIэ ащ фэдэу шытхэн.

Тыркуем ис адыгэхэм япчъа-гъэ елгытыгъэу адыгэ парламен-тыр Хэсэхом нэбгырэ 40-м ехъоу хэтын фэягъэмэ, ащ ызы-ныкыо фэдици хьурэп.

Арэу зыкIэхьурэм ушъхъагъу-бэ иIэштын. Дунаим ичIыпIабэ-ми джащ фэдэ зэрэщыштыр, ау Тыркуем политикэ щызепхъа-ным нахь егъэлыягъэу адыга-гъэм, адыгэ шэн-хабзэм, адыгэ гупшысэм къямыкIурэ мыхъо-мышIэгъабэ къадэкIо. Тыркуем политикэ пчэгур шыуубытэу улыкIотэным фэшI, бэмэ шъхъа-шэ афэшIын, кыалтыпчыхъан зэрэфаем нэмыкIэу, емыкIу-гу-нахь зыщымыIон фэе охътаби кыххэкIы.

Iофым ылъапсэ тэрэзэу уеплгымэ, адыгэхэм цыф зеша-кIэ амышIэу, политикэм щымы-гуазахэу зэрэщымытхэр кыб-гурылошт. Шыпкэм уфамэ, адыгэ Iоф зехьакIэр, адыгэ унэ-

шъо шIыкIэр политикэ закIэу зэ-хэлъ. Ащ ишэпхьакIэхэм адыгэ-хэм ятхыдэ ушалукIэшт. Хэкум шыклогъэ Урыс-Кавказ зэошхом илэхъан тильэпкъэгъухэр лъэ-псэич ашIхи, ячIыгужъ кызыра-гъэкIыхэм, псэупэкIэ аубытыгъэ чIыналэхэм ащышэу Узун-яйлэ чIыплэм адыгэхэм азыфагу кы-щытэджыгъэ Iоф кыныгъохэр лышъхьэхэм, политикэр кызфа-гъэфедэзэ, дэхэкIаеу зэшIахы-щтыгъэ, а Iофыгъохэр къэралы-гъоми нагъэсыштыгъэхэп, зэо-банэ хэмыхьэхэу, зэкIэри ыгъэ-разэу акылыгъэ еклIолакIэкIэ зэхафыштыгъэ.

Ары политикэ тэрэзыр зэрэ-щытын фаери. Адыгэхэм егъа-шIэми яхэбзагъ лIитIу гъогу зэ-дытхьагъэмэ, зыр тхьаматэу агъэуцоу.

Тыркуем мэзитIу зытешIэкIэ шыклошт парламент хэдзынхэм ахэлэжъэшт партиехэм яканди-датхэр джырблагъэ нафэ къэ-хьугъэхэшт, ахэм адыгэ зырыз нахыбэ зэрахымытыр тильэпкъы-кIэ лъэшэу гукъао мэху.

Арышъ, лъэпкъэу тыщылэнэу тыфаемэ, Хэкужымы, Тыркуе-ми, адыгэхэр зыщыпсэурэ нэ-мыкI кыралыгъохэми яполи-тикэ шылакIэ лъэ пытэкIэ тыхэ-мыуцонэу амал иIэп. Шытыплэм зедгъэкIузэ, политикэр дгъэлор-ышIэн фае, ащ нэмыкI хэкIы-пIи тиIэп.

ТЭГЪУЛАН Екьуб.

Къайсэр къал, Тыркуер.

ТигумэкIхэр

Унэ теплъэхъукIынэу щытэп

Зы мафэу, зы мазэу шымытэу, ащ сыдыгъуи уналэ тетын, лъэ-шэу уфэсактын фае. Зыфасло-рэр кытэшIэкIыгъэ чIыопсым икъэбзэныгъ. УушIоиныр хэ-кIыр пшыпыжыным бэкIэ нахь псынIкI.

Ау хэти зэресагъ: зыр кы-римыдзахэу зэужьонтхэкIымэ-зыхэпIэстхьажызэ рэкIо чылэ урамын, адрэм имыщыкIэгъэ хьат-кьуртыр зыщыIукIэрэм шы-чIедзы, ящэнэрэм тугын стафэр къэгъэгъэшIагъэм хедзэ, адрэ-хэм зыдэуцугъэхэр, зыдэтIы-сыгъэхэр хэкужэ ашIых. Сыда пшIэщтыр?! Джары япIуны-гъэ, ягъэсэныгъэ, якультурэ. Хъау, еджэгъэ-емыджагъэм сэ мы Iэпэдэлэл Iофыр фэсхьырэп, ащ кыыхэзгъэщырэр хэти кло-цIылым фэдиэ дэгъуи, Iайи кызырэхэкIыжырэр ары. Клэ-кIэу къэпIон хъумэ, хэти зэре-сагъ, хэти зэрэзыфигъэгъужъ.

Тхыгъэхэм ямыджэхэми, тхъа-пшырэ телевизорымкIэ къалоу зэхахыра пластикэм хэшIыкIы-гъэ пкыгъохэм — лагъи, цаци, джэмышхи, бэшрэби, нэмыкIи чIым хэмытIухьэхэу, хэмышъу-хэхэу илээсишъэ заулэкIи зэра-рышхо кызырахырэр? Ау цыф-хэр ежъ-ежырэу зэгоожых, зэ-пыижых. ТхьамыкIагъор эко-логием фэсактырэ зырызхэми ашIэрэр кыхэхмышэу пкIэнчэ зэрэхурэр ары.

Шэмбэт шIыхъафхэу загъорэ тикалэу Мыекъуапэ шызэхашэ-хэрэм макIэу тIэкIу шIоир ащы-зэIуагъэкIоты... «МакIэу тIэкIу»

сэлэ, гу лъышъотэба? Ар сзы-гъалорэр къэлэ гупчэ паркымрэ ащ ихьанэ-гъунэхэмрэ ашъхьэ-дэкIэу, блифэу, гухэкIми, зэкIэ Мыекъуапэ бгъуипIымкIи шIой-кIэ къэдзыхъагъэ зэрэхурэр ары. Ащ зи къэугупшысыгъэ хэлъэп, зышIошъ мыхьурэм зы машинэ итIысхъагъукIэ хурэ шпыпкъэм ышъхьэкIэ, ынитIукIэ зыщигъэ-гъозэн ылъэкIышт.

Тикъушъхьэхэр, тимэзхэр, гъэ-хьунэхэр, псылушъохэр ежъ-ежырэу цыфхэм зэхаутыхьэх, нэмыкI къэлукIэ ащ кыфэгъо-тыгъуай.

Ары. Зыщыбгъэпсэфын-кIэ хьопсагъоу чIыпIабэ тиI — благи, чыжи. Ау уздэщыгыгъэр хьэхэмы-шхыкIыжъ умышIыба — уцIыфыба?! Зэплъэ-кIыжъ зигъалэба! Ау къа-пытэкъугъэр, чIатэкъу-гъэр къабзэу зэкIау-гъоежыныр нахыбэм, ини цыкIуи, ялүм-пэм, яджагъу.

ЧIыопсым икъэбзэныгъэ зэте-гъэуцожыгъэнымкIэ (тыпсаунэу тыфаемэ), хэкIыплэ закъоу шы-лэр ащкIэ пшъэдэкIыжъ зыхы-рэ къулыкъу гъэнэфагъэхэр ре-нэу альпылэнхэр, ягъэпсыкIэ бгъунджыкIэ, кытэшIэкIыгъэ дунэе дахэр зэраушIоирэмкIэ клэлэшъухэр агъэпщынэнхэр ары. Ащ фэдэ амал-хэкIыплэ шы-лэу сеплгы.

ТазырымкIэ шъхьас афэмы-шIэу «уяон фае».

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Тишэн-хабзэхэмкІэ Такъыхэщы

Къашъом и Дунэе мафэ илгъэ къэс ти-
республикэ игъэкІотыгъэу шыагъэунэ-
фыкы. Ар къыдэтлътыи, Адыгеим и Къэ-
ралыгъо Академическэ ансамблэу «Нал-
мэсым» ихудожественнэ пащэу, Урысые
Федерацием изаслуженнэ артистэу,
Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Къулэ Мыха-
мэт мэфэкІым ехуылэу гуыцІэгъу тыфэхъугъ.

— Мэлылфэгъум и 27-м
«Налмэсым» Темыр
Осетием — Аланием иан-
самблэу «Аланим»
зэгъусэхэу Мыекыуапэ
мэфэкІ концерт къызэрэ-
щатыщтым тыщыгуау. Ащ
дакІоу Іофшлагъэу шыу-
Іэр гъэзетеджэмэ къафэ-
Іотэным фэшІ къэбары-
кІэмэ уакъытегуыцІэ
тшІоигъу.

— «Налмэсым» иІофшлагъэрэ
лгъэханым диштэу пшъэрылгъэу
зыфшІыжыгъэхэмрэ афэгъэхы-
гъэ рекламнэ тхылхэр, дискхэр
къыдэгъэкІыгъэх. СыхъатитІум
къыклоцІІ кІорэ концертыр зытэтхэ-
гъэ дискыр искусствэм пылхэм
ашІогъэшІэгъоныхтэу тэлътэ.
Адыгэ Республикэм и Правитель-
ствэ ащ пае лгъэшэу тыфэраз —
мылгоу пгъухъаштыр къытфигъо-
тыгъ. Зэхэщэн Іофхэр зыгъэцэ-

хуыщты. Тызыпылгъэ рекламэм ащ-
кІэ ишІуагъэ къэкІошт.

— Мыгъэ «Налмэсыр»
зызэхашагъэр илгъэ
75-рэ мэхъу. Ащ фэгъэ-
хыгъэ концертыр шъхьа-
фэу жъугъэхъазырыцта?

— Ансамблэм лгъапсэ фэзы-
шІыгъэхэм, артистэу хэтыгъэмэ
ацІэ къетІошт, яшІушІагъэ хэд-
гъэунэфыкІышт. «Налмэсыр» непэ
лызыгъэкІуатэрэмэ ящытхуи Іо-
тэшт. Юбилей концертым хэу-
шъхьафыкІыгъэу Іоф дэтшІэшт.

— НахъыпэкІэ «Налмэ-
сым» къышІыщтыгъэ пэ-
сэрэ къашъомэ ащыщхэр
юбилей зэхэхэм хэжъу-
гъэхъацта?

— Джыри ар дгъэунэфыгъэгоп.
Къашъомэ къахэхыгъэ пычыгъо-
хэр юбилей концертым къыщыт-
шІыххэу гухэлхэр тилэх.

— Ащ тытегуыцІэныр жьыІо.
Концертэу мы илгъэсым зэхэтщэ-
щтыр макІэп.

— Адыгэ Республикэм ия
20-рэ илгъэ фэгъэхы-
гъэу пчыхъзэхэхэхэр
шъуиІэцта?

— Типшъэрылгъэ шъхьаІэмэ
ащыщ Іофыгъом укыкІэупІагъ.
Краснодар краим, Темыр Кавка-
зым иреспубликэхэм тащыІэшт.
«Налмэсыр» цІэрыІо хъугъэшъ,
шъолъырхэм арагъэблагъэ.

КІэм сыда лызыгъэхурэр?

— Дунаим «Налмэсыр»
щыцІэрыІоми, иІофшІэн
зэхъокІыныгъэхэр фи-
шІынхэ фаеу зылътэрэ-
мэ сачыщ. КІэу бгъэуц
пшІоигъо къашъоу «Нал-
мэсым» купкІ къезытын
зылгъэкІыщтым уегупшы-
сэу уахътэ къыокІуба?

— Творческэ цІыф пэпчъ гу-
хэлъ хэхыгъэхэр иІэх. «Налмэсым»
пае къашъохэр згъэуцухэ зэрэс-
шІоигъор зэп къызэрэосІуагъэр.
Къызыхэпхын тиІ, ащ сыкыпкы-
рыкІызэ, бэшІагъэу сызылгъыу-
рэ къашъор згъэхъазырынэу сыфай.

— Кавказ къашъохэр зэ-
фэдэхэу, зы ансамблэм
узеплгъыкІэ, ятІонэрэр ащ
зэрэтекІырэр къыхэгъэ-
щыгъуаеу зылътэрэмэ
уалокІэба?

— Ансамблэ пэпчъ репертуар
хэхыгъэ иІ. «Налмэсыр» имэкъа-
мэкІи, икъашъохэмкІи кавказ ан-
самблэхэм къахэхы. Адыгэ шыуа-
шэр Кавказ шъолъырым ис лгъэпкъ-
мэ зыщалгъагъ, ІэкІыб хэгъэгумэ
шІукІэ ащашІэ. Тилгъэпкъ искусс-
твэ идэхагъэ къызэрэдгъэлгъэошт
шІыкІэм тылгъэхъу.

— Тимэкъамэхэр, къа-
шъомэ ащыщхэр тимылгъэ-
пкъэгъумэ агъэфедэхэу
къыхэкІа?

— Ежъхэм яеу аІозэ агъэфедэ-
хэу тырехъылІэ. Искусствэр куоу
зымышІэрэ цІыфым грузин къа-
шъомрэ адыгэ къашъомрэ зэхигъэ-
кІокІэщтых. Тилгъэпкъ искусствэ
дунаим шядгъэшІэным пае нахъы-
бэрэ тахэхъан фае. «ЗэфакІор»,
адыгэ шыуашэр тэ зэрэтихэр къа-
мыІохэу нэмыкІ лгъэпкъмэ зэрагъэ-
федэхэрэр тэлгъэу.

«Абхъаз къашъор» «Налмэсым» къышІы зыхъукІэ...

— Абхъазмэ къашъор зэряер
къэтэІо. Абхъазхэр тилгъэпкъэгъух,
типрограммэ къекІу. Тызэфэсакъын,
тызэлгъыплгъэжыкІын фаеу тэлътэ.

— Концерт зэхэтхэр
къэшъутынхэр къина?

— Ччээнхэм, Темыр Осетием,
Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Адыгеим
яансамблэхэр зэгъусэхэу мыгъэ
концертхэр къатыгъэх. Тызэнэкъо-
къуэз нахъ дэгъур къыхэдгъэщы-
нэу арэп ащ фэдэ концертхэр зы-
кІызэхатцхэрэр. Тишэн-хабзэхэр
тыкыашъохэмкІэ къэтэІуатэх, тизэ-
пхыныгъэхэр тэгъэпытэх. Мамырэу
тызэрэздэлгъэсэрэр тиконцертхэмкІэ
къэтэгъэлгъагъо.

— «Кабардинкэмрэ»
«Налмэсым» нахъ зэпэ-
благъэхэба?

— Адыгэ ансамблэхэр къашъохэ
зыхъукІэ, цІыфмэ зэрагъэпшэнхэу
амал яоты. КъашъохэмкІэ купхэм
япашэхэр зэфэшъхъафых. Арышъ,
программэу яІэри зетекІы. Зэлгъэ-
пкъэгъумэ яансамблэхэм ялгъэпкъ
культурэ къагъэлгъагъо зыхъукІэ,
зэфэдэу ахэлъыри, зэрэзетекІых-
эрэри цІыфмэ альтэгъу.

— Къашъом и Дунэе ма-
фэ сыда къепІуалІэ пшІоиг-
гъор?

— Ар мэфэкІ шІагъу, тигуапэу
тыхэлэжъэшт.

— Мыхъамэт, мэлылфэ-
гъум и 25-м адыгэ быра-
къым и Мафэ хагъэунэ-
фыкІэу фежъагъэх. Дэгъу-
ба адыгэ шыуашэм и Ма-
фи дгъэмэфэкІэу едгъа-
жъэмэ?

— МэфэкІ лые хурэп. Адыгэ
шыуашэ уиунагъо шыуиІэн фае.
Лгъэпкъ шыуашэм урыгушхозэ мэ-
фэкІым ухэлэжъэныр сыукІэ къэ-
сэштэ. «Налмэсым» зэрэщыгуы-
хэрэр къыдэтлътытэзэ, а мафэр дгъэ-
мэфэкІышт, тилгъэпкъ ищытху ду-
наим шядгъэІошт.

— Къашъом и Дунэе мафэ
фэгъэхыгъэ пчыхъзэхэ-
хэр мэлылфэгъум и
27-м дэгъоу рекІокІынэу
шъуфэтэІо.

— Тхъауегъэпсэу.

ЕМТИЛЪ Нурбий.

кІагъэмэ, артистэу хэлэжъагъэмэ
«тхъашъуегъэпсэу» гъэзетымкІи
ясэІоужы.

Клипир тырахы зэхъум хэлэжъэ-
гъэхэ актерхэу Зыхъэ Заурбий,
Хъакъуй Аслъан, Хъэпэ Арамбий
ихъакІэщ, кІэлэцІыкІу ансамблэу
«Мыекыуапэ инэфылгъэхэр», шы-
ухэр зыгъэхъазырыгъэ КъумпІыл
Тимур, къушъхэм тыдэкІоеным
фэшІ ошІэ-дэмышІэу къэхурэ
тхъамыкІагъохэр дэгъэзыжыгъэн-
хэм пылгъэ къулыкъушІэхэу ІэпыІэ-
гъу къытфэхъугъэхэр, компози-
торэу Гъот Аслъан, нэмыкІхэри
къыхэгъэщыцхэ сшІоигъу.

— Дискэу, клипэу зигугъу
къэпшІыхэрэмкІэ сыда
цІыфмэ яшъуІонэу шыу-
зыфаер?

— Адыгэ искусствэм итарихъ,
дунаим тет лгъэпкъмэ тащыщэу ты-
зэрэпсэрэр, тикультурэкІэ такы-
хэщын зэрэтлгъэкІырэр, тишэн-ха-
бзэхэр ныбжыкІэмэ нахъышІоу
ядгъэшІэн зэрэфаер, тиджэныкІо
машІо тыкІэлъырысэу тикъэбар-
хэр къызэрэтІуатэхэрэр, тигрограм-
мэ купкІ фэхъурэ къашъохэр кІэ-
кІэу клипхэм къащытгъэлгъагъох.

— Адыгэмэ ямызакъоу,
нэмыкІ лгъэпкъхэм, хэгъэ-
гумэ «Налмэсыр» нахъы-
шІоу зэрэжъугъэшІэщтым
шъупылгъ.

— Ары. Дунаим нахъ дэгъоу
тышашІэ зыхъукІэ, тызедэкІошт
чІыпІэхэр нахъ ушъомбгъугъэ

— Непэ «Налмэсыр» гъо-
гу тэрэз тетэу олътыа?
«Адыгэ къашъохэр егъэ-
кІодых» зыфэпІоштыр
къышъуалокІэу зэхэшъоха?

— ЩыкІагъэ тимылгъэу сІорэп,
ау тапэкІэ тылгъэзэ мафэ къэс Іоф
зэрэтшІэрэр, тилгъэпкъ искусствэ
дунэе шапхэмэ адиштэным тызэ-
рэпылгъыр къыхэгъэщыцхэу сы-
фай.

— Шъуиконцертмэ Крас-
нодар, Кошхъаблэ, Адыгэ-
къалэ, Мыекыуапэ, нэ-
мыкІхэм тащеплгъыгъ,
пкІэнчъэу Іэгъу тыкышъу-
фытеорэп ныІа?

— Зыр къытцэтхъу, ятІонэрэм
тыкъеубы, ящэнэрэми ыІоштыр
егъоты. Лгъэпкъ къашъохэр къэты-
ухъумэхэу зылътэрэмэ адезгъа-
штэ сшІоигъу. Хэт сыд къытиІо-
кІыгъэми, «мораль» зыфэпІоштыр
тиІэн фаеу тэлътэ. Ащ епхыгъэу
тисэнэхъат екІолІагъэу фэтшІы-
щтым, тилгъэпкъ, тиреспубликэ зэ-
рэдгъэдэхэштхэм тягупшысэ.

— КІэу жъугъэуцухт къа-
шъомэ ацІэ къепІоным
уфэхъазыра?

— Къашъохэр дгъэуцухтых, ау
джырэ уахътэ татегуыцІэныр жьы-
Іоу къысцэхъу.

— Мыхъамэт, илгъэ 50
мыгъэ узэрэхъуштыр
уиІофшІэгъумэ къыса-
Іуагъ.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

КъыдзыгъэкІырэр:
Адыгэ Республикэм
лгъэпкъ ІофхэмкІэ,
ІэкІыб къэралхэм
ащыпсэрэу тилгъэп-
къэгъухэм адырІэ
зэпхыныгъэхэмкІэ
ыкІи къэбар жъу-
гъэм иамалхэмкІэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

Редактор
шъхьаІэм
иапэрэ гуадзэр
АУЛБЭ
РУСЛАН

Редакциер
зылгъыІэр:
385000,
къ. Мыекыуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьаІэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыжъ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыцаушыхъаты-
гъэр:
Урысые Федерацием
хэутын ІофхэмкІэ,
телерадиокъэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чІыпІэ гъэІоры-
шІанІ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиу-
тыхэрэм мышъып-
къагъэу къахафэ-
хэрэмкІэ къэзыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кІыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым щылажъэхэ-
рэмрэ яеплгъыкІэ
зэтемыфэн ылгъэ-
кІышт. Гъэзет-
еджэхэм къыт-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкІи къэ-
зытхыгъэхэм
аІэкІэдгъэхъа-
жыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекыуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр
4280
Индексхэр
52161
52162
Зак. 1219

Хэутыным
узщыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00